

Grau de Filologia Catalana

Treball de Fi de Grau

Curs 2020-2021

**L'assignació de gènere gramatical en una mostra de manlleus
incorporats al català**

Ton Artigas Comaposada

Tutores: Maria-Rosa Lloret i Clàudia Pons-Moll

Barcelona, 17 de juny de 2021

Resum

Els manlleus incorporats al català més o menys recentment adopten un gènere gramatical masculí o femení, o tots dos, en funció d'un seguit de factors com ara l'estructura fonològica del manlleu, el gènere de l'equivalent en català del manlleu, el gènere del mot genèric al qual s'associa, etc. En aquest treball s'analitza quin gènere adopten i es determina quins factors hi influeixen i amb quin grau, mitjançant dos tipus d'enquestes: una de percepció i una de producció.

Paraules clau: gènere gramatical, assignació de gènere, manlleus, percepció, producció

Abstract

Loanwords incorporated into Catalan more or less recently adopt a masculine or feminine grammatical gender, or both, depending on a series of factors, such as the phonological shape of the loan, the gender of the equivalent word in Catalan, the gender of the generic word to which is associated, etc. This paper analyses which genre loanwords adopt and tries to determine which factors are involved in this selections and to what degree, by means of two types of experimental surveys: one of perception and one of production

Keywords: *grammatical gender, gender assignment, loanwords, perception, production*

«¿Per quina causa creieu que se sent més atret el lector,
per allò que diu el poeta o bé per la manera com ho diu?

–El poeta diu com diu allò que diu»

Gabriel Ferrater, 1963 (1986)

AGRAÏMENTS

En l'elaboració del treball hi ha diferents persones que hi han intervingut i a qui els he de donar les gràcies.

En primer lloc a les tutores del treball: la Maria-Rosa Lloret i la Clàudia Pons-Moll, que ja des de l'inici em van encoratjar a escollir tema i que, durant l'elaboració del treball, m'han animat constantment, sempre amb un guiatge ben oportú.

Una part essencial d'aquest treball no s'hagués pogut dur a terme sense la participació dels informants. Així mateix, també vull donar les gràcies a qui m'ha proporcionat informacions que he necessitat per a dur a terme la tasca: la Judit Freixa, de l'Institut de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, i les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans. Un altre agraïment molt sentit és per al Salvador Cardona: sense la seva ajuda una bona part d'aquest treball no hagués estat possible.

En darrer lloc, no voldria deixar d'agrair, d'una banda, als meus pares i al meu germà la paciència que han tingut amb mi i el meu delit a l'hora d'elaborar aquesta tasca, i, d'altra banda, als companys d'universitat les hores esmerçades conjuntament en la confecció dels respectius treballs.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	9
2. OBJECTIUS I HIPÒTESIS INICIALS	11
3. MARC TEÒRIC: L'ASSIGNACIÓ DE GÈNERE	13
3.1. <i>Estat de la qüestió sobre l'assignació de gènere</i>	13
3.2. <i>Gènere gramatical i manlleus</i>	16
4. MARC DESCRIPTIU: EL GÈNERE EN CATALÀ	21
4.1. <i>Marques flexives</i>	21
4.2. <i>Relacions semàntiques en els substantius animats</i>	26
4.3. <i>Relacions semàntiques en els substantius inanimats</i>	28
5. METODOLOGIA	31
5.1. <i>L'estudi</i>	31
5.2. <i>El corpus</i>	31
5.3. <i>Els informants</i>	33
5.4. <i>Les enquestes</i>	33
5.4.1. <i>Enquestes de percepció</i>	34
5.4.2. <i>Enquesta de producció</i>	35
5.5. <i>Processament dels resultats</i>	36
5.5.1. <i>Variables i valors</i>	36
5.5.2. <i>Exemple de percepció</i>	38
5.5.3. <i>Exemple de producció</i>	40
6. PRESENTACIÓ I DISCUSSIÓ DELS RESULTATS	41
6.1. <i>Resultats de percepció</i>	41
6.1.1. <i>Mot equivalent</i>	42
6.1.2. <i>Mot genèric</i>	43
6.1.3. <i>Mot parella</i>	43
6.1.4. <i>Ortogràfic</i>	44
6.1.5. <i>Fònic</i>	46
6.1.6. <i>Pseudoterminació</i>	46
6.1.7. <i>Pseudosufix</i>	48
6.1.8. <i>Gènere d'origen</i>	49
6.2. <i>Resultats de producció</i>	50
6.2.1. <i>Mot equivalent</i>	51

6.2.2.	Mot genèric.....	51
6.2.3.	Mot parella.....	52
6.2.4.	Ortogràfic.....	53
6.2.5.	Fònic	54
6.2.6.	Pseudoterminació	54
6.2.7.	Pseudosufix.....	55
6.2.8.	Gènere d'origen	56
6.3.	<i>Sobre el gènere no marcat</i>	56
7.	CONCLUSIONS I PERSPECTIVES DE RECERCA	59
8.	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	65

1. INTRODUCCIÓ

Els manlleus són mots provinents d'altres llengües que els parlants adopten en situació de contacte de llengües per la raó que sigui (de causes, poden ser-ho la superposició cultural de la mundialització (Freixa 2019), l'actitud dels parlants (Rull 2000), les noves realitats causades pels avenços tecnològics, etc.). En el procés d'adopció de manlleus pot haver-hi adaptacions fonològiques (en el timbre vocàlic, en l'accent, etc.) o morfològiques (regularitzacions de paradigma, per exemple) (sobre la fonologia dels manlleus, cf. Cabré Monné 2002; Pons-Moll 2012; Pons-Moll, en premsa). Fora d'això, quan hom adopta un manlleu en català es troba amb la necessitat d'assignar-hi un gènere gramatical. En aquest procés —majoritàriament inconscient— poden intervenir-hi diversos factors amb més o menys pes. De fet, estudiar l'assignació de gènere en els manlleus serveix per estudiar el sistema d'assignació de gènere d'una llengua, un sistema que ja opera en paraules natives. Aquest estudi es focalitza en l'assignació de gènere en manlleus, concretament en manlleus d'incorporació molt recent, en què el gènere encara no estigui consolidat unívocament, i serveix per veure quins factors tenen algun tipus d'influència en aquest fenomen.

Cal tenir present, en primer lloc, què s'entén (o què cal entendre) per gènere gramatical: etimològicament, la paraula prové del llatí *GĒNUS*, *GĒNĒRIS*, 'llinatge, espècie' (Coromines 1980: 458). El gènere (en aquest cas gramatical) no és més que una categoria que classifica els substantius en classes nominals. En català aquesta classificació es fa en dues categories: masculí i femení. Però hi ha moltes altres llengües on això no és així: el gènere pot no manifestar-se en la majoria de categories gramaticals. En el cas que es manifesti, pot ser que no es divideixi només en dues classes i, si ho fa, pot ser perfectament que no tinguin les categories que s'usen per al català. Aleshores, cada mot s'adscriu a una determinada classe nominal mitjançant els processos d'assignació de gènere. I és en voler descobrir el funcionament d'aquests processos quan entra en joc l'assignació de gènere en els manlleus, i on entra en joc l'objecte d'aquest treball.

Quan es parla de manlleus lèxics es pot fer referència tant a substantius com a adjectius, expressions, sintagmes, etc. En aquest treball, com en altres estudis sobre l'assignació de gènere, el que s'estudia és l'assignació de gènere en substantius manllevats per una

raó ben senzilla: els substantius tenen el gènere inherent, malgrat que pugui haver-hi certa identitat formal, a vegades (cf. §4.2). A més, es pot observar fàcilment que els adjectius concorden amb el gènere que estableix el substantiu (cf. *el peix blau ~ la medusa blava*). Semblantment, tampoc s'examina en aquest treball què passa amb expressions o altres sintagmes manllevats, ja que, si bé hi sol haver un substantiu (que té, doncs, gènere gramatical), es fa difícil d'emmarcar tota l'expressió/sintagma en un sol gènere (i, de fet, els parlants no ho fan pas).

Hi ha hagut altres estudis que han explorat aquesta línia de recerca. Per a moltes llengües del món (que no són el català), com l'anglès, el francès, l'espanyol, etc., es troben treballs que analitzen el fenomen de l'assignació de gènere. Hi ha estudis que ho estudien en relació als manlleus (com es fa aquí), però també n'hi ha d'altres que estudien directament tot el sistema d'assignació de gènere en una llengua, o altres aspectes d'aquest tema. Fins i tot hi ha treballs que estudien el gènere en les llengües del món. En català es tracta d'un àmbit d'estudi encara poc investigat, a diferència del que hi ha per a altres llengües. Tanmateix, sí que hi ha alguns treballs recents que s'hi han detingut: el treball de recerca de Mulero (2018) (treball emmarcat en el projecte FORCES de la Universitat de Barcelona), el treball de final de grau d'Alemaný (2020) i el treball de final de màster d'El-Yousseph (2010). La diferència del present treball respecte dels esmentats és en els manlleus triats (per exemple, s'han descartat noms comercials) i, sobretot, en la metodologia, que, es veu al §5, es basa en dos tipus d'enquestes, una de producció i una de percepció, les quals serveixen per obtenir resultats diferents però relacionables.

2. OBJECTIUS I HIPÒTESIS INICIALS

L'objectiu general d'aquest treball és descriure i analitzar quin gènere adopten un conjunt de manlleus d'incorporació recent, i d'acord amb això, determinar quins factors sembla que influeixen en l'assignació de gènere dels manlleus en català.

S'ha partit, és clar, d'unes hipòtesis inicials, això és, d'un conjunt d'idees sobre quins factors pot ser que influeixin en l'assignació de gènere d'aquests tipus de mots. Se'n parla seguidament. En els §3 i §4, al marc teòric i al marc descriptiu, respectivament, hi ha la justificació d'aquestes hipòtesis.

Hi ha dues facetes del mot que cal tenir en compte si s'estudia l'assignació de gènere gramatical: la forma i el contingut. En altres paraules, quan s'estudia l'assignació de gènere cal fixar-se, d'una banda, en la composició, l'estructura de la paraula i, d'altra banda, en el contingut semàntic, el significat de la paraula, i, en aquest sentit, també cal fixar-se en el significat.

Dins de cadascun d'aquests condicionants hi ha, encara, diferents factors que cal observar en aquest estudi. Pel que fa al contingut, cal parar atenció a tres factors. El gènere de la **paraula equivalent** del manlleu en la llengua receptora, és a dir, la paraula que designa una realitat igual o semblant al manlleu s'estudia, com ara *taller* en relació a *atelier*. Tot i que no s'ha tingut en compte en aquest treball, dins de la **paraula equivalent** es podria fer atenció al que passa amb els mots del tipus *deadline*: aquests manlleus estan compostos de dos mots el gènere dels quals pot ser que influeixi en l'assignació de gènere. Per exemple, seguint amb *deadline*, caldria prendre en consideració el gènere de *línia* (*line*). El segon factor és el gènere del **mot genèric** al qual s'associa, per significat, el manlleu en qüestió, que és el que s'anomena *hiperònim* —l'hiperònim és un «mot de significat genèric amb relació a un o més mots de significat específic» (*Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans* (DIEC2)); ho seria *pel·lícula* en relació a *biopic*. I, finalment, el gènere del **mot que sol acompanyar el manlleu**, amb el qual s'acaba formant el que s'anomena una *parella lèxica*, com és el cas de *connexió* en relació a *wi-fi*.

Quant a la forma, es tenen en compte quatre factors: la darrera grafia del mot, si el mot acaba (fònicament) en consonant o en vocal,¹ la pseudoterminació i el pseudosufix. A continuació s'explica a què es fa referència amb pseudoterminació i pseudosufix. D'entrada, cal fer una distinció entre les marques flexives, que són les terminacions associades al gènere pròpies dels elements nominals en català (cf. §4), i les pseudoterminacions, és a dir, la terminació (o segment final) del manlleu que pot ser formalment similar a una de les marques flexives associades al gènere en català. Tenint en compte que les marques flexives són, entre d'altres, /Ø/, /a/, /o/, /i/, es pressuposa que un manlleu com *tataki* té la pseudoterminació /i/, perquè coincideix formalment amb la marca flexiva /i/ (cf. *bigot-i* ~ *bigot-et*). De totes maneres, cal encara fer una precisió: una pseudoterminació ho és mentre el manlleu en qüestió no s'adapta al català. Quan el manlleu ja s'ha adaptat al català, aleshores es podria parlar de marca flexiva: per exemple, *soprano* és un manlleu de l'italià adaptat al català, i la *-o* final es tracta com a marca flexiva (cf. §4.1). Cal fer una distinció similar entre els sufixos i els pseudosufixos. La idea és la mateixa: els sufixos són propis del català, els pseudosufixos són els que es troben en els manlleus del corpus la terminació (o el segment final) dels quals coincideix formalment amb sufixos del català. Per exemple, d'una banda, hi ha el sufix estrictament *-et* ([-ét], en oriental), que és un dels sufixos més productius a l'hora de generar diminutius en català; d'altra banda, hi hauria el pseudosufix *-et*, que és possible trobar en un manlleu com *magret* i que coincideix formalment amb el sufix [-ét]: en la posició terminal, l'accent, l'estructura, etc.

Finalment, també es tenen en compte altres factors que no s'inclouen en cap dels dos condicionants esmentats: el pes que pot tenir el gènere que té el mot ja en la llengua d'origen (en aquelles llengües amb gènere gramatical) i el gènere no marcat (és a dir, el gènere de defecte, que en català és el masculí).

Aquests són els factors que es tindran en compte. Això no vol dir, però, en el marc teòric no es considerin altres factors derivats directament o indirecta d'aquests.

¹ De fet, pel que fa als manlleus que acaben en vocal (V), es dividiran en dos tipus, V1 (vocal 1) i V2 (vocal 2) en funció de com acabin. Hi ha l'explicació al §5.5.1.

3. MARC TEÒRIC: L'ASSIGNACIÓ DE GÈNERE

3.1. *Estat de la qüestió sobre l'assignació de gènere*

S'ha escrit força sobre els factors que intervenen en l'assignació de gènere, sobretot en llengües com l'espanyol, l'anglès o el francès. Aquesta bibliografia general coincideix en el fet que hi ha dos condicionants bàsics en l'assignació de gènere: la forma i el contingut. De fet, aquesta mena de dualitat és present a tot arreu i en molts àmbits; la literatura n'és un bon exemple, tal com insinua la cita de Ferrater que acompanya l'inici del treball. D'aquesta manera, es parla de llengües amb uns criteris d'assignació de gènere en què el pes de la semàntica és molt fort i de llengües en què es dona el fenomen contrari, i la forma pesa més. A continuació, doncs, es tracten aquests dos condicionants i la tipologia de factors que intervenen en l'assignació de gènere. Cal advertir que en primer lloc es farà referència a l'assignació de gènere en paraules natives, no en manlleus. L'assignació de gènere en manlleus es tractarà al §3.2. Abans, però, cal saber quins factors que ja actuen en la llengua poden entrar en joc.

Hi ha, d'una banda, els criteris d'assignació de tipus semàntic, és a dir, criteris que es basen d'una manera o altra en el significat del referent. I aquí hi ha un criteri molt evident que té a veure amb el sexe biològic. De fet, hi ha llengües que porten aquest criteri a l'extrem, com el Tamil i altres llengües de la família dravídica (un grup de llengües del sud de l'Índia),² i assignen el gènere basant-se *estrictament* en el significat del referent. En aquestes llengües, els mots es divideixen en racionals i no racionals. Als racionals, se'ls assigna el gènere masculí si els referents són homes, i el femení, si són dones. Als no racionals, aleshores, se'ls assigna un gènere neutre. En aquestes llengües, doncs, n'hi ha prou amb saber el significat del mot per poder assignar un determinat gènere. Una altra llengua amb un sistema de gènere semàntic és l'anglès.³ El cas, però, és que hi ha ben pocs elements en què s'hi reflecteixi el gènere. De fet, només hi ha marques de gènere en els pronoms i possessius (*he, she, it; him, her, its; his, her, its*),

² Aquest exemple s'extreu de Corbett (1991: 8–10).

³ L'exemple torna a ser de Corbett (1991: 12).

tant els pronoms com els possessius s'assignen als referents segons el sexe biològic del referent.⁴

Un altre criteri en el bloc semàntic a què cal parar atenció és l'«associació conceptual» («concept association») de Corbett (1991: 16). Aquest criteri, que l'autor observa en Dyirbal (una llengua aborigen d' Austràlia), funciona de manera que si un substantiu està més o menys lligat conceptualment a un altre substantiu amb un gènere determinat, pot ser que s'assigni el gènere del segon substantiu al primer.

Corbett, parlant dels criteris semàntics, parla de la noció «semantic residue» (1991: 13). El «semantic residue» seria un grup de paraules més o menys nombrós que hi hauria en sistemes d'assignació de gèneres estrictament o predominantment semàntics. La principal característica del grup de substantius que conformen el «semantic residue» és que el gènere d'aquests substantius no s'assigna d'acord amb els criteris semàntics que ja operen en la llengua en qüestió. Aquesta noció és equivalent a l'«elsewhere condition»: tot allò que no s'explica per les processos —semàntics, en aquest cas— que es coneixen conforma un grup a part. En morfofonologia, el grup que conforma l'«elsewhere condition» és generalment el grup en què hi ha emergència del no marcat.

D'altra banda, hi ha els criteris d'assignació formals; és a dir, els que es fixen en la forma de la paraula. D'aquests criteris, cal distingir, abans que res, entre els criteris morfològics i els criteris fonològics. La gran diferència entre uns i altres és que els criteris morfològics, quan actuen, ho fan sobre un grup de paraules, i els criteris fonològics, quan actuen, ho fan en una forma d'un mot. Per exemple, un hipotètic criteri morfològic podria ser 'els substantius de la declinació II són femenins': es fa referència a un grup de substantius que comparteixen un seguit de característiques comunes. Per altra banda, un hipotètic criteri fonològic podria ser 'els substantius acabats en consonant en el singular són masculins': aleshores, si la forma bàsica del substantiu compleix aquestes característiques, se li assigna el gènere corresponent (Corbett 1991: 33).

⁴ L'anglès, però, no és un cas de gènere gramatical segons (Kilarski 1997: 1). Aquest autor diferencia el gènere natural que es reflecteix en els pronoms assenyalats del gènere gramatical.

Hi ha dos tipus de criteris morfològics: el que es fixa en la declinació o classe morfològica i el que es fixa en si el mot acaba o no en sufix. El primer criteri té una evident connexió amb la fonologia (i per tant amb el criteri fonològic de què es parlarà més avall): a partir de la forma fonològica es pot deduir, en alguns casos, a quina classe morfològica o declinació pertany el mot que s'estudia. D'altra banda, el segon criteri està estretament relacionat amb els criteris semàntics: la morfologia derivativa manté una estreta relació amb la semàntica. Això explica, de fet, que no hi hagi sistemes d'assignació de gènere purament morfològics —ni sistemes purament formals, de fet: els sistemes d'assignació de gènere sempre tenen alguna base semàntica (Corbett 1991: 63). També pot passar que en alguns casos els criteris morfològics (bàsicament el segon criteri morfològic, el que es fixa en els sufixos; no tant el primer criteri, el de les classes morfològiques) i els criteris semàntics se superposin i aleshores sigui difícil de discriminar quin criteri és el que determina el gènere. En aquest sentit, Corbett (1991: 35) posa un exemple extret del rus: en aquesta llengua, els substantius formats amb el sufix *-ec* són masculins. En el cas de *šotlandec* 'escocès', el referent, a més, és un mascle. Amb *šotlandka* 'escocesa' passa el mateix: els substantius amb el sufix *-ka* són femenins i, a més, el referent és una femella, aquí. En casos com aquest és difícil determinar el criteri que s'imposa. Quan hi ha conflicte entre criteris semàntics i criteris formals, hi ha força consens a l'hora d'afirmar quin criteri s'imposa: «the conflict seems to be always resolved in favor of the semantic content of the noun» (Ibrahim, 1973: 52). Ara bé, això no vol dir que els criteris menys determinants no tinguin importància. Com afirma Corbett, «[t]hey no doubt have the effect of reinforcing the main rules and do of contributing to the stability of the particular system» (1991: 64).

Continuant amb la forma, també cal parar atenció al criteri fonològic: el so final de la paraula també pot influir en l'assignació d'un gènere o un altre. A vegades també pot ser que els sons que precedeixen el so final també hi influeixin d'alguna manera. Un exemple d'això és el francès, en què aquest criteri fonològic es basa en el so (o els sons) amb què acaba la paraula (Poplack et al. 1982: 11–13). Però també hi pot haver altres aspectes a tenir en compte en el criteri fonològic. Per exemple, en àfar (una de les llengües de la família cuixítica, parlada al nord-est d'Etiòpia i a Djibouti), la posició de l'accent del mot pot ser un factor per determinar-ne el gènere, i en godié (pertanyent a les llengües kru, parlat al sud-oest de Costa d'Ivori), ho pot ser l'articulació de la vocal

final, si s'articula més o menys avançada⁵. Hi ha, doncs, diverses informacions fonològiques que ajuden a assignar el gènere a una determinada paraula.

3.2. *Gènere gramatical i manlleus*

Un cop introduïts els criteris que s'han pres en consideració a l'hora d'estudiar l'assignació de gènere en les paraules natives de les llengües del món, cal parlar dels criteris d'assignació en relació als manlleus. I aquí, contràriament a l'assignació de gènere en el lèxic natiu, hi ha una certa controvèrsia: hi ha qui defensa que el gènere dels manlleus s'assigna estrictament amb els mateixos criteris que funcionen en la llengua d'arribada per a les paraules natives de la llengua, i hi ha qui postula que hi ha factors específics (a part dels que ja hi ha a la llengua d'arribada) per assignar gènere a aquests manlleus.

Es començarà exposant la posició que s'adopta en l'estudi de Poplack et al. (1982), en què es parla dels factors que s'han proposat a l'hora d'estudiar l'assignació de gènere en manlleus, i alguns dels quals són específics. Ara bé, els autors diuen explícitament que els manlleus estudiats «are subject to the same processes and constraints as the rest of the lexicon» (Poplack et al. 1982: 27). Parlen de sis factors en total: del criteri semàntic que relaciona el gènere amb el sexe del referent, del gènere analògic, del que en aquest treball s'ha anomenat factor fònic, de l'analogia al sufix, de l'homofonia que pot haver-hi entre un manlleu i una paraula nativa, i de la tendència no marcada («'unmarked' tendency»). Cal explicar breument alguns dels factors proposats: el gènere analògic («analogical gender») és el fenomen pel qual el gènere d'una paraula amb què guarda alguna relació de significat influeix en l'assignació de gènere del manlleu. Concretament, es diu que el lligam entre la paraula nativa i el manlleu és d'equivalència. En altres paraules, el manlleu pren el gènere de la paraula nativa que designa la mateixa realitat o similar que el manlleu. L'altre factor que cal explicar és el de l'analogia al sufix, és a dir, l'associació entre el sufix que pot portar el manlleu i el sufix de la llengua d'arribada que pot estar marcat quant a gènere (és similar al pseudosufix d'aquest treball).

⁵ Exemples extrets de Corbett (1991: 62).

Així, tenim els quatre primers factors de què ja s'ha parlat al §3.1 (i que per tant no es comentaran)⁶ i els dos darrers, que sí que es podrien considerar específics per als manlleus (es consideren específics perquè no se n'ha parlat quan s'ha fet referència als factors que operen en moltes de les llengües estudiades, però, de fet, l'únic factor específic al seu entendre és el de la tendència no marcada). D'aquests dos darrers factors, l'únic del qual es discuteix la validesa és el de la tendència no marcada: amb les dades que es recullen a l'estudi, no sembla observar-s'hi aquesta tendència: «there is no clear evidence in these data that there is some underlying tendency independent of the shape and the meaning of the word for borrowed nouns to take on masculine gender» (Poplack et al. 1982: 22). De l'homofonia no se'n discuteix la validesa i, de fet, Poplack et al. (1982) demostren amb les seves dades que l'homofonia té algun tipus d'influència, encara que en les paraules en què s'hi observa són més o menys les mateixes paraules en què ja hi ha influència del criteri fonològic i de l'analogia al sufix. Al cap i a la fi, tots tres factors (fonològic, analogia al sufix i homofonia) es fixen d'una manera o altra en el so final de la paraula (Poplack et al. 1982: 19).

Ibrahim (1973: 51–63) segueix més aviat la línia que s'apunta a Poplack et al. (1982): quant a factors que intervenen, es refereix, *mutatis mutandis*, als mateixos, i pel que fa al debat apuntat més amunt es fa una afirmació similar: «the principles which determine the gender to be assigned to a certain native word are *practically* the same as those which determine it for loan words»⁷ (Ibrahim 1973: 60). Per tant, dona molt de pes als criteris presentats per a les paraules natives. Això no vol dir, però, que no pugui haver-hi factors específics que operin en els manlleus. La llista de factors que intervenen en l'assignació de gènere dels manlleus, a parer seu, són els següents: en els animats, l'associació del gènere gramatical amb el sexe; en els inanimats, intervé l'analogia semàntica (una altra denominació per a «analogical gender»), l'analogia al sufix, l'homofonia, la rima (per exemple, el manlleu agafaria el gènere segons si rima o no amb la paraula: en el noruec parlat a Amèrica, *crew* 'tripulació' seria femení perquè rimaria amb els acabaments femenins *bru*, *kru*, etc. (Ibrahim 1973: 61)), el gènere no marcat (si els manlleus no estan marcats d'alguna altra manera), el gènere de la llengua d'origen (el manlleu a vegades pot conservar el gènere de la llengua original) i,

⁶ Cal considerar l'analogia al sufix com un dels criteris morfològics relacionats amb el sufix comentats al §3.1.

⁷ La cursiva és meua.

finalment, el fet que calgui una diferenciació de significats (que duu a una diferenciació de gènere, com passa en alguns manlleus de l'anglès en alemany: *das rubber band* (gènere neutre) 'la goma elàstica' i *die military band* (gènere femení) 'la banda militar' (Ibrahim 1973: 62)).

De tots aquests factors que proposa Ibrahim, es podria considerar que els factors que es fixen en l'homofonia, la rima, el gènere no marcat, el gènere d'origen i la diferenciació de gènere són més aviat específics per als manlleus, ja que quan s'han enumerat els criteris que operaven en l'assignació de gènere en les paraules natives, aquests no apareixien.

Corbett (1991: 70–82), per la seva banda, està a favor de la hipòtesi que el gènere en els manlleus s'assigna amb els mateixos criteris que amb les paraules natives: defensa aquesta hipòtesi amb dades de moltes llengües del món, i conclou que en la gran majoria de casos el gènere dels manlleus s'assigna com el de les paraules natives, però que, tot i així, cal examinar altres factors que s'han proposat en la bibliografia. Així, examina alguns factors de què se n'ha parlat força a la bibliografia: l'analogia semàntica (una altra denominació per a l'«analogical gender» de Poplack et al. (1982)), el gènere no marcat i el gènere d'origen. Primer, analitza l'analogia semàntica. Aquest factor, segons Corbett (1991: 77), està estretament lligat amb la «concept association» de què s'ha parlat al §3.1, fins al punt que es considera el mateix criteri; en segon lloc, es mostra escèptic davant de l'efecte del gènere no marcat en l'assignació de gènere (com, de fet, ja s'hi havien mostrat Poplack et al. (1982: 22)); finalment, descarta la influència del gènere de la llengua d'origen com a factor general: segons ell, només hauria de tenir efectes (si és que en té) en comunitats (o individus) bilingües (Corbett 1991: 80–81). Resumint: davant dels factors considerats específics per als manlleus, Corbett o bé els integra juntament amb els factors descrits per al lèxic natiu o bé els descarta com a factors generals. D'aquesta manera pot mantenir la seva hipòtesi segons la qual no hi ha factors específics per a l'assignació de gènere en manlleus.

Es comenten tot seguit altres factors que s'han considerat significatius en l'assignació de gènere en els manlleus i que són interessants recollir. Un és el gènere del mot genèric al qual s'associa el manlleu en qüestió, això és, l'hiperònim del manlleu. D'aquest factor en parla Smead (2000: 283). Estudiant els manlleus de l'anglès en espanyol

xicano (el que parlen els immigrants estatunidencs d'origen mexicà), l'autor demostra que aquest factor és significatiu. Per exemple, *cuque* és un manlleu que prové de l'anglès 'cookie'. El manlleu apareix en femení, i això és, potser, al fet que 'galleta' (l'hiperònim en espanyol) és femení. Fent això mateix amb altres manlleus, segons els seus resultats, quan el gènere de l'hiperònim és femení l'índex de la variable és de 254. Tenint en compte que ell estableix que quan l'índex sobrepassa els 500 punts la tendència és masculina i que quan l'índex es troba per sota els 500 punts la tendència és femenina, cal considerar aquesta variable com a influent en l'assignació de gènere (Smead 2000: 293–294).

Un altre factor interessant és el que apareix a Morin (2010): la grafia final de la paraula. L'autora defensa que cal fer una distinció entre fonema final i grafia final, ja que no sempre coincideix. Per exemplificar-ho, parla del cas de la *h* i del manlleu adoptat per l'espanyol *sah* (el monarca de l'Iran). La *h* en espanyol, com en català, no representa cap so, cap fonema. D'aquesta manera, el so final, [á], no coincideix amb la grafia final. Així, fora dels manlleus, la *h* final es troba en interjeccions (*ah, bah, eh, oh, uh*), que no tenen un gènere determinat (Morin 2010: 152). L'autora justifica aquest criteri amb una explicació que es reproduïx aquí:

«Since there are so many loanwords in Spanish and since phonological adaptation very often occurs before any modifications in spelling take place, the distinction between terminal phoneme and un-Spanish spelling or endings is not a trivial one» (Morin 2010: 153).

Es podria discutir, és clar, si en altres llengües, com ara l'anglès, aquest factor s'hauria de contemplar ja en les paraules natives.

Un cop vista tota aquesta discussió de l'assignació de gènere en la lingüística general, cal mirar què passa (o què podria passar) en el cas del català.

4. MARC DESCRIPTIU: EL GÈNERE EN CATALÀ

En català hi ha dos gèneres gramaticals: masculí i femení. L'assignació de gènere en català, com en altres llengües romàniques, és un tema complex, perquè no hi ha correlats semàntics ni formals que expliquin tots els casos. Tanmateix, sí que es pot afirmar que el català també depèn del binomi forma-contingut a l'hora d'assignar gènere. Junyent & Comellas (2021: 42) diuen que el català té un gènere d'assignació formal. Això no vol dir que el sistema d'assignació de gènere en català sigui únicament formal: no hi ha sistemes formals purs, ja que «gender always has a basis in semantics» (Corbett 1991: 63). D'altra banda, en català hi ha molts estudis sobre el gènere com a categoria gramatical que donen informació sobre l'assignació de gènere. I és d'aquí on s'ha extret la informació que es presenta a continuació.

4.1. Marques flexives

Es parla, ara, de les marques flexives que hi ha en català que tradicionalment s'han associat al gènere, per veure de quina manera es pot marcar el gènere en català.

Taula 1 - Marques flexives en català

	/Ø/	-a-/a/-[ə]	-e-/e/-[ə]	-o-/o/-[u]
<i>Masculí</i>	majoritari <i>oració, pont, peu, fillastre</i>	minoritari <i>cisma, dentista</i>	minoritari <i>hoste, mètode</i>	minoritari <i>casino, carro</i>
<i>Femení</i>	minoritari <i>presó, serp</i>	majoritari <i>goma, vaca</i>	minoritari <i>sèrie, mare</i>	marginal <i>soprano, foto</i>

	-u-/w/-[w]	-u-/u/-[u], -i-/i/-[i]	-s-/s/-[s], -is-/is/-[is], -us-/us/-[us] -es-/es/-[əs]	-os-/os/-[os]
<i>Masculí</i>	minoritari <i>pigmeu, filisteu</i>	marginal <i>sudoku,</i> <i>principi</i>	marginal <i>temps, cutis,</i> <i>porus,</i> <i>pàncrees</i>	marginal <i>termos</i>
<i>Femení</i>	–	marginal <i>tribu, gènesi</i>	marginal <i>diabetis, glotis,</i> <i>venus, càries</i>	–

És interessant fixar-se en la terminologia que empren les diferents referències que consultades per a aquest tema (Mascaró 1986; Clua 2002; Pérez Saldanya et al. 2004; Lloret 2013; *GIEC* 2016): es pot veure, per exemple, que les marques flexives anomenades «marginals» en aquest treball són també «marginals» a la *GIEC* (2016: 158), però «molt minoritàries» a Pérez Saldanya et al. (2004: 111).

Ara el que es fa és comentar, en primer lloc, les marques flexives que hi ha en masculí i, en segon lloc, les marques que hi ha en femení.

La classe majoritària per al masculí està formada per substantius sense cap marca flexiva explícita, és a dir, amb /Ø/: *camió, escolà, pont, nas, amic, peu, noi*, etc. En molts casos, aquesta marca la poden presentar els substantius masculins que acaben en consonant o semivocal, ja sigui o no a la forma superficial: *camió*-/kəmjón+Ø/-[kəmjó]. També *pont, nas, amic*. A més, pot donar-se el cas que, tot i tenir /Ø/ com a marca flexiva fonològica, el mot acabi en *e* ortogràficament ([ə] fonèticament): *temple, fillastre*. Aquesta *e* final no és una marca flexiva, sinó que en molts casos és una vocal epentètica que s'insereix per qüestions d'estructura sil·làbica (cf. /tépl+Ø/ [téplə], /filástr+Ø/ [filástrə]), la qual es manifesta també ortogràficament (*temple, fillastre*). Un altre cas interessant és el dels substantius que, tot i acabar ortogràficament en *-i*, subjactentment també acaben en /Ø/: *oli (oli ~ oliós), radi (radi ~ radial)*...

Pel que fa a la marca flexiva *a*: en masculí, la marca *-a-/a/-[ə]* es troba només en un grup reduït de substantius; és una marca minoritària es pot trobar en substantius masculins acabats en *a*: *dia, anagrama, atleta, clima, pirata*, etc. Fonèticament, aquesta marca és [ə], igual que la *e* epentètica, la de *temple*, o la *e* de *classe*. Si bé se simplificaria l'explicació si es parlés de la marca flexiva [ə], és millor per als objectius d'aquest treball distingir entre /a/, /e/ i /Ø/ (en el cas de les [ə] epentètiques).⁸ Aquesta distinció, si bé no es troba en el dialecte central (que és la varietat de l'autor del treball), es justifica pel que es fa en el català occidental, (cf. [sála] —o [sále] en nord-occidental— *versus* [kláse]). En les varietats occidentals, aquesta *-a-/a/* passa a [e] en el plural (fet que queda reflectit en l'ortografia convencional (*dia ~ dies*) i que en oriental es realitza igual, amb [ə]): *dies, anagrames, atletes, climes, pirates*, etc. D'altra banda, *-e-/e/-[ə]* és una marca minoritària en aquest gènere (*pare, home, ase, bisbe*, etc.).

Una altra marca és *-o-/o/-[u]*: és minoritària en el masculí: *amo, lloro, piano, fardatxo, burro*, etc. Als casos anteriors cal afegir que la *o* actua com a vocal epentètica morfològicament condicionada a masculins en el plural dels nominals acabats en sibilant com *pisos-/píz+Ø+z/* (cf. *pis*). En altres paraules, la inserció de la *o*, motivada pel mal contacte que es produeix entre la sibilant del radical i la del morf de plural de *pisos* depèn addicionalment del context morfològic (això és, que l'element sigui masculí).

La marca *-u-/w/-[w]* només hi és en masculí. És una marca amb un caràcter força minoritari; la presenten un grup reduït de mots masculins: *europèu, hebreu, fariseu* i mots d'aquest tipus.⁹ No s'ha de confondre la marca /w/ amb la marca flexiva *-u-/u/-[u]*, que també es troba en masculí, amb un caràcter marginal: *sudoku*.

La marca flexiva *-i-/i/-[i]*: cal observar que hi ha moltes paraules que poden generar confusió en un principi: poden acabar en *i* però pot ser que la marca flexiva sigui /Ø/, o acabar en *-i* i que la marca flexiva sigui /i/. Això se sap derivant les paraules, i si el que es creu que és la marca flexiva apareix al derivat, llavors s'haurà de dir que pertany

⁸ De fet, a Bonet i Lloret (1998: 42–53) es justifica que [ə] pot derivar en català central del fonema /a/ (i /e/). D'aquesta manera no caldria postular un fonema /ə/, tot i que seria una alternativa vàlida en aquest treball.

⁹ Cal advertir de totes maneres que un mot com *jueu* no seria d'aquest grup, tindria una marca /Ø/: *jueu~jueva* (/ʒuév+Ø/~ʒuév+a/).

al radical; si el que es creu que és la marca flexiva no apareix al derivat, aleshores es dirà que sí que ho és, una marca flexiva. Per exemple, *oli* ~ *oliós*: en aquest cas la marca flexiva serà /Ø/; *eclipsi* ~ *eclipsat*: en aquest cas la marca flexiva és *-i/-i/-[i]*. En masculí, la *-i/-i/-[i]* és una marca esporàdica: *bigoti*, *municipi*, *termini* i alguns casos més.

La resta de marques flexives són marginals en masculí: *-s/-s/-[s]* (*temps*); *-us/-us/-[us]* (*virus*, *globus*, *tipus*, *fetus*), *-is/-is/-[is]* (*brindis*), *-os/-os/-[os]* (*termos*) i *-es/-es/-[əs]* (*pàncrees*).

En femení no hi ha tantes marques com en masculí. En primer lloc, contràriament al que passa en masculí, la marca flexiva *-a/-a/-[ə]* és la majoritària: *dona*, *nena*, *cadira*, *porta*, *piragua*, *puma*, etc. Aquí passa el mateix que en masculí: en occidental *-a/-a/* passa a [e] en el plural (*don[e]s*), la qual cosa queda reflectida en l'ortografia (*dones*), i en oriental es manté com a neutra (*don[ə]s*). En aquest gènere també s'adopta la marca /Ø/ en alguns casos. Tanmateix, en femení /Ø/ no és la marca majoritària, sinó que és la minoritària. Com passava amb els substantius masculins, en molts casos acaben en consonant: *col*, *vall*, *dent*, *raó*, *nació*, *guineu*, *creu*. Així, vistes les marques /Ø/ i *-a/-a/-[ə]* en ambdós gèneres, es pot observar que aquestes marques es creuen: /Ø/ és la marca majoritària en masculí però minoritària en femení, i *-a/-a/-[ə]* és majoritària en femení però minoritària en masculí.

-e/-e/-[ə] és una marca minoritària per al femení (*base*, *classe*, *frase*, *imatge*, etc.). La diferència sembla que sigui que en masculí és menys minoritària que en femení, ja que en femení els substantius que acaben *-e/-e/-[ə]* són «molt esporàdics» (GIEC 2016: 158) o tenen un caràcter «molt reduït» (Pérez Saldanya et al. 2004: 112).

La resta de marques que hi ha per al femení són de caràcter marginal: *-o/-o/-[u]*: *libido*, *soprano*, *moto* i algun cas més; *-u/-u/-[u]*: *tribu*; *-i/-i/-[i]*: *anàlisi*, *gènesi* i algun cas més; *-s/-s/-[s]*: *bilis*; *-us/-us/-[us]*: *venus*; *-is/-is/-[is]*: *diabetis*, *glotis*; *-es/-es/-[əs]*: *càries*.

A continuació es passa a veure quines de les marques flexives que s'han comentat fins ara formen oposicions de gènere:

Taula 2 - Tipus d'alternances en català

Tipus d'oposició/alternança	Masculí	Femení
/Ø/ ~ -a-/a/-[ə]	<i>llop</i> <i>advocat</i> <i>germà</i> <i>escriptor</i>	<i>lloba</i> <i>advocada</i> <i>germana</i> <i>escriptora</i>
-e epentètica-/Ø/ ~ -a-/a/-[ə]	<i>psiquiatre</i> <i>mestre</i> <i>alumne</i>	<i>psiquiatra</i> <i>mestra</i> <i>alumna</i>
-o-/o/-[u] ~ -a-/a/-[ə]	<i>verro</i> <i>gitano</i>	<i>verra</i> <i>gitana</i>
-u-/w/-[w] ~ -a-/a/-[ə]	<i>ateu</i> <i>europèu</i>	<i>atea</i> <i>europèa</i>

Una diferència entre les obres esmentades que tracten aquesta qüestió i aquest treball és que, si bé aquí les marques flexives es tracten seguint la forma ortogràfica, fonològica (/ /) i fonètica ([]), en les obres bibliogràfiques les marques flexives es tracten amb la forma ortogràfica: *-a*, *-u*, etc. Aquest canvi no significa necessàriament que es divergeixi en la lectura que es fa de la bibliografia, sinó que és, senzillament, una manera de representar les marques flexives.

Aquesta tria implicarà que, com ja s'ha comentat, la *e* epentètica de les terminacions que fonològicament són /Ø/ no es tracti com a marca flexiva, però que sí que ho sigui en les obres de la bibliografia (encara que en aquestes obres ja s'adverteix del caràcter epentètic d'aquesta *e*: «[u]n comportament morfològic semblant al de la classe anterior [la majoritària] s'observa en la major part dels noms masculins acabats en *e*, en el sentit que tampoc no reben una marca flexiva explícita. Aquesta *e* sol ser una vocal de suport destinada a evitar l'aparició de seqüències consonàntiques no sil·labificables» (GIEC 2016: 156) o «[l]a classe majoritària dels noms masculins és la que no presenta cap marca formal. [...] El fet que aquests mots es redueixin al radical, explica que en alguns casos [...] s'hagi inserit una vocal de suport (o epentètica) quan aquesta acaba en una seqüència de consonants que no és admissible en català» (Pérez Saldanya et al. 2004:

110). De tot plegat se'n deriva que en aquest treball l'alternança *-e-/e/ ~ /a/* en què hi ha substantius com *hoste ~ hostessa* o *metge ~ metgessa*, *home ~ dona* no sigui la mateixa que la de *-e-/Ø/ ~ -a* amb substantius com *alumne ~ alumna* o *fillastre ~ fillastra* que apareix a la *GIEC*, per exemple (2016: 159).

Cal notar, també, en aquesta taula una diferència en la bibliografia. En les obres que s'han citat respecte a aquest tema, hi ha, per una banda, qui considera que, de les marques flexives que hi ha a la taula 1, només són vinculables al gènere les que hi ha a la taula 2, és a dir: les que generen oposicions de gènere (Pérez Saldanya et al. 2004: 113–114; Lloret 2013); per altra banda, hi ha qui considera que totes les marques flexives de la taula 1 són en certa manera vinculables al gènere, si bé hi ha els patrons sistemàtics que s'observen en les oposicions de gènere (Mascaró 1986: 99; Clua 2002: 518–519; *GIEC* 2016: 154–175).

4.2. *Relacions semàntiques en els substantius animats*

Un cop revisades marques flexives que poden adoptar els substantius en català, i els tipus d'alternança possibles, cal comentar ara quins tipus de relacions semàntiques hi pot haver. Tal com s'ha indicat al §3.1, tots els sistemes amb gènere gramatical tenen una base semàntica, encara que sigui mínima.

En català, aquesta base semàntica es manifesta de diverses maneres. Totes tenen a veure amb l'oposició de gènere associada a l'oposició de sexe. En aquest apartat es descriuran els diferents tipus d'oposicions: primer es comentaran les oposicions que es fan a través de les alternances vistes a la taula 2. Després, es parlarà de les oposicions que no recorren a aquestes alternances i ho fan a través d'altres vies.

Hi ha una correspondència evident entre gènere i sexe en els substantius que designen éssers humans amb clares alternances de marques flexives: *nen ~ nena*, *mestre ~ mestra*, *monjo ~ monja*, *ateu ~ atea*, etc. Aquí cal recordar una fenomen ja apuntat al §1: el gènere dels substantius és inherent, i això vol dir, per exemple, que a la parella *nen ~ nena* els radicals de cada paraula són diferents, presenten propietats lingüístiques diferents; tanmateix, ambdós radicals mantenen una relació molt estreta i formen part

d'una mateixa família de paraules (Clua 2002: 516). D'altra banda, el fet que el substantiu tingui el gènere inherent fa que es parli de la «[d]erivació pseudoflectiva» que ja s'apunta a Mascaró (1986: 34–37): les marques flexives, si bé en la forma i el comportament serien similars als morfemes flexius de gènere dels adjectius, caldria entendre-les com a sufixos en el sentit que el radical del substantiu té unes propietats lèxiques inherents que seleccionen una determinada marca. Així, *nen* [-femení] es representaria /nén+Ø/ i *nena*, [+femení], /nén+a/ (noteu la diferència en els adjectius tipus *verd* ~ *verda*, en què la paraula és la mateixa amb diferents formes). D'aquesta manera, «l'oposició de gènere serveix per diferenciar mots, de la mateixa manera que els pot diferenciar la derivació» (Clua 2002: 515). A això, Mascaró ho anomena «sufixació inherent» (1986: 37). En altres paraules, les marques associades al gènere en els substantius no serien ni totalment flexives, ni totalment derivatives.

Tornant a l'alternança tipus *nen* ~ *nena*: hi ha una excepció als substantius que designen referents humans, que són els noms epicens: designen humans tant mascles com femelles, però tenen un únic gènere: *persona*, *infant*, *víctima*, etc. (cf. *El meu amic és una bona persona*, *En aquesta llar d'infants només hi ha nenes*).

La correspondència entre gènere i sexe no és tan evident en el cas dels referents sexuats no humans. Hi ha el cas dels animals més o menys pròxims a l'entorn humà que sí que tenen oposició de gènere, que es manifesta a través d'alternances en les marques flexives: *gos* ~ *gossa*, *llop* ~ *lloba*, etc. En els altres casos —ocells, insectes, peixos, altres animals més o menys exòtics...— només sol haver-hi un substantiu per designar l'animal (en el gènere que sigui), que, si es vol diferenciar per sexe, acostuma a dur, en aposició, els noms *mascle* o *femella*: *un cocodril*, *un cocodril mascle*, *un cocodril femella*; *un puma*, *un puma mascle*, *un puma femella*; *una oreneta*, *una oreneta mascle*, *una oreneta femella*, etc.

Finalment, hi ha éssers sexuats que presenten oposició de gènere mitjançant alternances de les marques flexives, però que no presenten oposició de sexe. En aquest cas, pot ser que cada un dels substantius de la parella tingui un matís de significat diferent no sexual: *cuc* 'animal invertebrat no artròpode' i *cuca* 'petit animal pertanyent al grup dels insectes, dels miriàpodes o dels aràcnids' i algun altre cas més. O pot ser que presentin oposició de gènere, però no variïn en el significat: *llagost* ~ *llagosta*, *mart* ~ *marta*, etc.

Fins ara s'han vist les oposicions de gènere associades a oposicions sexuals que es manifesten a través d'alternances en les marques flexives. L'oposició de gènere (associada a la oposició de sexe), però, es pot manifestar d'altres maneres, com es veurà tot seguit.

En primer lloc, hi ha substantius referits a humans només tenen un terme per als dos gèneres: només tenen una forma, tant si es refereixen a un home com a una dona: *el cantant ~ la cantant, el boletaire ~ la boletaire, el testimoni ~ la testimoni*, etc. En aquests casos la concordança sintàctica indica quin gènere té el substantiu: *M'agrada molt la veu d'aquesta cantant; És un boletaire expert, va omplir tot el cistell de bolets*.

En segon lloc, hi ha substantius que designen referents animats que, si bé expressen oposició de gènere i oposició de sexe, tenen un radical formalment diferent: *home ~ dona, boc ~ cabra, marit ~ muller*. És, doncs, un cas diferent del que s'ha vist per a *nen ~ nena*, en què sí que el radical és diferent en cada substantiu de la parella; tanmateix aquestes parelles mantenen una relació molt estreta. Cal distingir entre dos tipus de paraules en aquest grup: els que no presenten alternança en les marques flexives, tipus *pare ~ mare (/e/ ~ /e/)*, i els que sí que presenten alternança en les marques flexives, del tipus *porc ~ truja (/Ø/ ~ /a/)*.

Per últim, l'oposició de gènere associada amb la oposició de sexe es pot establir també mitjançant sufixos derivatius. Els més corrents són *-ess(a)* i *-in(a)*, encara que aquest darrer ja no és productiu: *metge ~ metgessa, gall ~ gallina, hoste ~ hostessa*, etc. Hi ha petits grups de substantius en què també s'afegeixen sufixos a l'arrel: *-ot*, sufix que serveix per crear substantius masculins: *abella ~ abellot*; i *-(d)or/- (d)riu* o *-leg/-log(a)*, sufixos que serveixen per generar substantius de gènere diferent: *emperador ~ emperadriu, filòleg ~ filòloga*.

4.3. Relacions semàntiques en els substantius inanimats

En els substantius inanimats també pot haver-hi una oposició masculí-femení, però aquestes oposicions no tenen una correlació semàntica sistemàtica com s'ha vist fins

ara. Això s'explica sobretot per una raó òbvia: els substantius inanimats no poden tenir una oposició de sexe. Si hi ha alguna relació semàntica, doncs, sol ser no sistemàtica. A més, en els substantius inanimats és més evident el caràcter derivatiu de les marques flexives dels substantius de què es parlava més amunt. De fet, en alguns casos, el fet que alterni la marca flexiva pot fer canviar totalment el significat de la paraula. Tenint en compte tot això seguidament es comentaran certs patrons en parelles de substantius inanimats que, encara que no tinguin una base semàntica com la dels substantius animats, són prou representatius per comentar-los.

En primer lloc, un grup de substantius que crida l'atenció és aquell en què hi ha alternança en les marques flexives però el significat del substantiu no canvia. La relació entre els substantius de la parella és de sinonímia (o quasi sinònims). En aquest grup, tenen un pes important els geosinònims, és a dir, parelles en què s'estableix una relació de sinonímia i cada mot de la parella té una distribució dialectal diferent. Ho són *llimó ~ llimona, teulat ~ teulada, rajol ~ rajola*, etc.

En segon lloc, hi ha substantius amb una relació entre masculí i femení «llunyana» (Clua 2002: 524) en què hi ha alternança en la marca flexiva: *bram ~ brama, balanç ~ balança, clau ~ clava*, etc.

Un altre tipus de relació —aquesta semànticament més sistemàtica— és la que s'estableix entre els substantius tipus *anell ~ anella, cistell ~ cistella, plat ~ plata, roc ~ roca*: en aquest tipus de parelles, l'oposició de gènere el que marca semànticament és una diferència de grandària. Mascaró, en referir-se a aquest fenomen, proposa aquesta explicació, que, d'altra banda, ajuda a entendre com funciona el terme no marcat en general:

«[e]l fenomen es podria explicar per la tendència a formar un nou mot femení a partir de l'element masculí (possiblement a la relació no marcat – marcat), però més difícilment a l'inrevés. Com que a l'hora de formar un nou mot la diferència de mida és un element semàntic diferenciador molt clar, es pot recórrer a la diferència de gènere i formar un nou mot femení, però també es poden utilitzar els sufixos derivacionals diminutius i augmentatius. Ara bé, [...] el femení es veu molt més sovint desplaçat per un sufix derivacional en el cas que designi un objecte més petit, que quan en designa un de més gros» (Mascaró 1986: 101).

Els substantius amb el sufix *-or(a)* mereixen un comentari apart. Els substantius amb aquest sufix presenten les característiques següents: quan el referent és humà, es designa una persona que realitza una determinada feina (masculí: si la persona que fa la feina és mascle; femení: si la persona que fa la feina és femella); quan el referent és inanimat, una de les dues formes de la parella designa el lloc on es realitza la feina i, l'altra, la màquina que s'utilitza en aquesta feina (generalment, masculí: lloc; femení: màquina): *planxador ~ planxadora, cosidor ~ cosidora, torrador ~ torradora*, etc. Semblantment, els substantius amb el sufix *-scopi(a)*: els substantius masculins es refereixen a l'aparell d'exploració visual i els substantius femenins es refereixen l'acció o mètode d'exploració: *microscopi ~ microscòpia, laringoscopi ~ laringoscòpia*, etc. I encara una altra relació d'aquest tipus s'estableix amb el sufix *-ic(a)*, que pot formar substantius o adjectius: aquí, si els referents són humans tornem a trobar el mateix que en *-or(a)*, però és curiós el fet que si el referent és inanimat, en femení es fa referència molts cops a la matèria objecte d'activitat o estudi: *gramàtic ~ gramàtica, químic ~ química*, etc.

L'últim cas amb alternança de la marca de gènere en substantius inanimats és el dels substantius on hi ha aquesta alternança però no hi ha cap mena de relació semàntica entre els dos substantius de la parella: *full ~ fulla, regle ~ regla, parell ~ parella*, etc.

Finalment, hi ha a una sèrie de mots que són formalment iguals, però que poden ser tant masculins com femenins. Generalment aquest canvi de gènere va associat a un canvi de significat. D'acord amb Mascaró (1986: 102) i Clua (2002: 526–527), hi ha un primer grup en què cada substantiu de la parella té una etimologia diferent i sense relació de significat: *(el) clau ~ (la) clau, (el) part ~ (la) part* i algun més; un segon grup serien substantius masculins o femenins derivats d'un mot de gènere oposat: *(el) soprano ~ (la) soprano, (el) policia ~ (la) policia* i algun més; en tercer lloc, parelles de mots que mantenen una relació de polisèmia entre cadascun dels mots (és a dir, mots evolucionats del mateix ètim que han pres significats diferents segons el gènere que han pres): *(el) llum ~ (la) llum, (el) son ~ (la) son, (el) capital ~ (la) capital* i algun més; per últim, hi ha les parelles de mots que s'acosten a una relació de sinonímia com la de *llimó ~ llimona*, però sense alternança explícita de gènere: *(el) mar ~ (la) mar, (el) art ~ (la) art, (el) grip ~ (la) grip* i algun cas més.

5. METODOLOGIA

5.1. *L'estudi*

Aquest treball pretén determinar quins poden ser els factors que influeixen a l'hora d'assignar gènere als manlleus incorporats al català. És a partir d'aquest objectiu principal que s'ha elaborat el treball, plantejat en forma d'estudi quantitatiu.

Així, el que s'ha fet és, primer de tot, elaborar un corpus amb els manlleus considerats interessants per estudiar, d'acord amb uns criteris que es comenten més avall. Un cop fet això, s'han elaborat enquestes (de percepció i de producció) que s'han passat a un grup d'informants per obtenir les dades necessàries per poder observar el que interessa. Després de la recollida de dades, s'ha passat a analitzar-les. És en el processament i l'anàlisi de les dades on es pot veure el pes dels factors prèviament definits en l'assignació de gènere (de les variables i els valors adoptats se'n parla al §5.5.1, d'acord amb les hipòtesis inicials del §2).

Aquests són els passos generals que segueix l'estudi. Seguidament es comenten amb més profunditat els punts que han resultat més interessants des del punt de vista metodològic.

5.2. *El corpus*

Primer de tot, s'ha confegit un corpus de 77 manlleus de (a) l'anglès, (b) el francès i (c) el japonès. Són els següents:

<i>app</i>	<i>aquagym</i>	<i>batch cooking</i>	<i>big band</i>
<i>big data</i>	<i>biopic</i>	<i>body bar</i>	<i>burger</i>
<i>business class</i>	<i>cover</i>	<i>covid-19</i>	<i>deadline</i>
<i>deep web</i>	<i>dramedy</i>	<i>drugstore</i>	<i>escape room</i>
<i>eye-liner</i>	<i>fake</i>	<i>fake news</i>	<i>finger food</i>
<i>fitball</i>	<i>flashmob</i>	<i>food truck</i>	<i>gif</i>

<i>hotspot</i>	<i>intranet</i>	<i>kale</i>	<i>led</i>
<i>little data</i>	<i>mixtape</i>	<i>muffin</i>	<i>network</i>
<i>new age</i>	<i>newsletter</i>	<i>outlet</i>	<i>password</i>
<i>paste-up</i>	<i>photocall</i>	<i>pick-up</i>	<i>playlist</i>
<i>pop-up store</i>	<i>road movie</i>	<i>selfie</i>	<i>setlist</i>
<i>sex shop</i>	<i>smart city</i>	<i>start-up</i>	<i>stop motion</i>
<i>store</i>	<i>story</i>	<i>streaming</i>	<i>street food</i>
<i>swimrun</i>	<i>timeline</i>	<i>tracklist</i>	<i>web</i>
<i>wi-fi</i>			
<i>atelier</i>	<i>banlieue</i>	<i>chaise longue</i>	<i>crep</i>
<i>croquembouche</i>	<i>magret</i>	<i>mimolette</i>	<i>petit four</i>
<i>quenelle</i>	<i>vichyssoise</i>		
<i>aikido</i>	<i>amigurumi</i>	<i>emoji</i>	<i>katsuobushi</i>
<i>nigiri</i>	<i>okonomiyaki</i>	<i>panko</i>	<i>tataki</i>
<i>tempura</i>	<i>yukata</i>		

A l'hora de triar els manlleus que havien de formar part del corpus, s'han seguit els criteris següents:

- S'han buscat ser manlleus que, per l'experiència, tant poden usar-se en masculí com en femení, és a dir, que no han de resultar estranys ni en un gènere ni en l'altre.
- Els manlleus han de ser d'incorporació recent, ja que generalment encara no tenen assignat un gènere unívocament (cf. §6.1): gràcies a la informació que proporcionen les bases de dades d'on s'han extret els manlleus es pot determinar la data d'incorporació del manlleu a la llengua (tenint en compte que normalment és la data en què el manlleu apareix escrit a la premsa). Les bases de dades amb què es treballa són dues: el banc de neologismes de l'Observatori de Neologia de l'Institut de Lingüística Aplicada, (IULA) de la Universitat Pompeu Fabra (BOBNEO), que recull neologismes des de 1992, i el banc de neologismes del *Centro Virtual Cervantes* (BCVC), de l'Instituto Cervantes, que en recull des del 1997. De fet, el darrer extreu una bona part dels neologismes del BOBNEO.

- Hi ha d'haver variació en les terminacions: seguint les hipòtesis inicials cal tenir una certa variació en les terminacions dels manlleus: que acabin en vocal (i variació també en les vocals: *i, e, o*, etc.) i que acabin en consonant.

Combinant aquests tres criteris s'ha elaborat, primer, un corpus de 133 manlleus. Després, s'ha reduït fins a 100 manlleus, ja que s'ha considerat que aquesta quantitat és massa gran i difícil d'analitzar per als propòsits del treball. Dels 100, encara s'ha reduït el corpus a 80, ja que fent les enquestes hom s'adona que potser la tasca que han de dur a terme els informants és massa feixuga, tenint en compte que hi ha de dos tipus d'enquestes. Per fer aquests canvis en el corpus, es torna a recórrer als mateixos criteris, i s'intenta buscar un equilibri entre els tres criteris, de manera que es respectin tots. Amb 80 manlleus al corpus, es procedeix a recollir les dades.

Analitzant les dades recollides, encara s'ha reduït el nombre de manlleus, se'n treuen tres (*LP, EP, PDA*). La raó és que, senzillament, són manlleus d'una naturalesa diferent (són sigles) i no es poden analitzar de la mateixa manera que es fa amb la resta dels manlleus del corpus.

5.3. *Els informants*

A l'hora de recollir les dades, s'han triat 24 informants, 12 homes i 12 dones. Formen tots part del mateix grup d'edat, dels 20 als 32 anys d'edat. Parlen tots la mateixa varietat dialectal, el central, tots tenen el català com a L1 (si bé un no l'ha parlat de petit a casa), amb coneixements diversos d'altres llengües, majoritàriament d'anglès i francès. Una altra característica important que val la pena esmentar és que són tots d'àmbits laborals o d'estudi diferents als de la filologia.

5.4. *Les enquestes*

La recollida de dades s'ha fet mitjançant dos tipus d'enquesta: de percepció i de producció.

5.4.1. Enquestes de percepció

Aquestes enquestes s'han dissenyat com a judicis de naturalitat, això és, els informants han de determinar com perceben la realització del manlleu que tenen davant en funció de si ho han sentit alguna vegada, si no ho han sentit mai, si els sona més natural, si els sona estrany, etc. En aquestes enquestes cada manlleu del corpus hi és dues vegades: en una frase, el manlleu s'empra en masculí, i en una altra el mateix manlleu s'usa en femení (el manlleu s'ha utilitzat en un gènere o en l'altre en funció de la concordança que adopta). D'aquesta manera, hi ha dues frases per a cada manlleu, aleatoritzades perquè els informants no les trobin seguides. Seguint l'escala de naturalitat que utilitzen Pons-Moll & Torres-Tamarit (en premsa) i Pons-Moll, Torres-Tamarit & Martin-Diaconescu (2019a, 2019b) basada en 5 graus de naturalitat (Gens natural/No gaire natural/Prou natural/Força natural/Molt natural), els informants han de determinar amb quin grau de naturalitat senten el manlleu de la frase depenent de la seva percepció, de com ho senten. Això vol dir, doncs, que pot ser que en una parella ambdues formes del manlleu es percebin amb un grau similar de naturalitat. Aquest tipus d'enquestes ja ha estat utilitzat per al mateix àmbit en què es focalitza aquest treball: a l'estudi de Mulero (2018) s'intenta determinar el gènere d'un grup de manlleus d'acord amb la naturalitat que hi assignen els seus informants.

Un exemple de les enquestes de percepció d'aquest treball, amb el manlleu *deadline*:

- *El DEADLINE és força llunyà: la inscripció es pot fer fins l'1 de setembre.*
- *La DEADLINE és força llunyana: la inscripció es pot fer fins l'1 de setembre.*

En aquest cas, per exemple, hi un informant ha percebut el manlleu en masculí com a *molt natural* i el manlleu en femení com a *força natural*.

Les enquestes de percepció s'han passat durant la setmana del 8 al 14 de març de 2021. Com que l'objectiu és que els informants ho responguin tot, s'ha deixat aquesta setmana sencera de marge per fer les enquestes. I encara s'ha adoptat una altra mesura per complir aquest objectiu: s'ha segmentat tota l'enquesta —s'ha considerat que era molt llarg contestar 160 ítems seguits—, de manera que hi ha cinc parts de 32 ítems cadascuna. Els informants han pogut fer les diverses parts al llarg d'una setmana, i fins

abans de l'enquesta de producció, quan ha estat necessari. Les enquestes senceres es troben a l'annex 4.

5.4.2. Enquesta de producció

Aquesta enquesta busca que els informants, en pronunciar el manlleu en un context determinat, hi assignin de manera inconscient un gènere. L'enquesta s'ha plantejat en forma d'entrevista individual. S'ha fet un guió per l'entrevista. Per fer això, s'han aleatoritzat prèviament els manlleus i seguidament s'ha elaborat una presentació de diapositives on a cada diapositiva hi ha el nom del manlleu juntament amb una imatge que n'explica més o menys el significat. Per exemple,

en aquesta diapositiva, el manlleu és *app*. Per explicar-ne el significat visualment, s'ha adjuntat una imatge amb tot d'*apps* o aplicacions de mòbil, com WhatsApp, Facebook, Instagram... A partir d'això, s'ha demanat als informants de fer frases amb la paraula donada, i és fent la frase quan assignen un gènere determinat al manlleus. L'entrevista ha durat, en la majoria de casos, entre 20 i 30 minuts (depèn, és clar, de l'agilitat dels informants a l'hora de fer frases).

Les diferents enquestes de producció, és a dir, les entrevistes amb cada informant, s'han dut a terme durant la setmana del 15 al 21 de març de 2021. L'objectiu és el mateix que s'apuntava per a l'enquesta de percepció: que els informants no es fatiguin gaire i que proporcionin totes les dades necessàries. Per això s'han fet les enquestes de producció just després de les de percepció. La diferència amb l'enquesta de percepció és que l'enquesta s'ha hagut de fer tota seguida. De fet, aquesta ha estat una de les reduccions

del corpus, en què s'ha passat de 100 manlles a 80 (cf. §5.2). L'enquesta íntegra és a l'annex 5.

5.5. *Processament dels resultats*

Per processar i analitzar les dades s'utilitza un mètode de dades creuades, que permet és posar en relació el factor que es creu que pot influir en l'assignació de gènere amb el conjunt dels resultats (la naturalitat del gènere percebut en el cas de les enquestes de percepció, i el gènere assignat en el cas de l'enquesta de producció). El que es fa, abans de generar les taules dinàmiques, és elaborar una taula on s'introdueixen les informacions que es requereixen per a cada manlleu. Es detalla en els apartats següents: §5.5.1, §5.5.2, §5.5.3.

5.5.1. Variables i valors

Aquestes informacions que es requereixen per a cada manlleu responen a les hipòtesis plantejades inicialment (cf. §2). De cada factor explicat en forma d'hipòtesi se n'ha fet una variable, i, d'acord amb el que s'ha fet fins ara, a cada manlleu s'hi ha associat uns valors en funció de les característiques que presenta. A continuació, es presenta cada variable amb els valors que pot tenir.

Taula 3 - Variables i valors

VARIABLES	VALORS QUE PODEN PRESENTAR ELS MANLLEUS DEL CORPUS
<i>Mot equivalent</i> (paraula equivalent al §2)	M: si el mot genuí de la llengua de significat equivalent o similar és masculí. F: si el mot en qüestió és femení. 0: si no s'ha trobat un mot de significat equivalent o similar.
<i>Mot genèric</i>	M: si el mot genèric al qual s'associa el manlleu és masculí.

	<p>F: si el mot en qüestió és femení.</p> <p>0: si no s'ha trobat un mot genèric per al manlleu.</p>																		
<i>Mot parella (mot que sol acompanyar el manlleu al §2)</i>	<p>M: si el mot de la parella lèxica és masculí.</p> <p>F: si el mot de la parella lèxica és femení.</p> <p>0: si no s'ha trobat cap mot per formar una parella lèxica.</p>																		
<i>Ortogràfic (darrera grafia del manlleu)</i>	<table> <tr> <td>-a</td> <td>-b</td> <td>-c</td> </tr> <tr> <td>-d</td> <td>-e</td> <td>-f</td> </tr> <tr> <td>-g</td> <td>-i</td> <td>-k</td> </tr> <tr> <td>-l</td> <td>-m</td> <td>-n</td> </tr> <tr> <td>-o</td> <td>-p</td> <td>-r</td> </tr> <tr> <td>-s</td> <td>-t</td> <td>-y</td> </tr> </table>	-a	-b	-c	-d	-e	-f	-g	-i	-k	-l	-m	-n	-o	-p	-r	-s	-t	-y
-a	-b	-c																	
-d	-e	-f																	
-g	-i	-k																	
-l	-m	-n																	
-o	-p	-r																	
-s	-t	-y																	
<i>Fònic</i>	<p>C: si el manlleu acaba fonèticament en consonant.</p> <p>V1: si el manlleu acaba fonèticament en vocal, i, en concret, en /Ø/, /a/-[ə], /e/-[ə], /o/-[u] i /w/-[u].</p> <p>V2: si el manlleu acaba fonèticament en vocal, i, en concret, en /i/-[i], /u/-[u], /s/-[s], /us/-[us], /es/-[əs], /is/-[is], /os/-[us], /o/-[u].</p>																		
<i>Pseudoterminació</i>	<p>/Ø/, /a/-[ə], /e/-[ə], /o/-[u], /w/-[u], /i/-[i], /u/-[u], /s/-[s], /us/-[us], /es/-[əs], /is/-[is], /os/-[us]</p>																		
<i>Pseudosufix</i>	<p>[-ér], [-ét], [-ót], [-ór], [-úrə]</p>																		
<i>Gènere (d')origen</i>	<p>M: si en la llengua d'origen, el manlleu en qüestió adopta el gènere masculí.</p> <p>F: si en la llengua d'origen, el manlleu en qüestió adopta el gènere femení.</p> <p>0: si la llengua d'origen no té gènere gramatical.</p>																		

Dues remarques sobre la variable *fònic*: primer, s'ha etiquetat d'aquesta manera (*fònic*), i no *fonètic* o *fonològic*, ja que és arriscat proposar una forma fonològica per als manlleus, hi ha força variació entre els parlants (a Pons-Moll; Torres-Tamarit; Martin-Diaconescu 2019a, 2019b es posa de manifest aquesta variació fonològica en els manlleus). D'aquesta manera, amb *fònic* es fa referència a la terminació del manlleu, però no es diu si el segment final del manlleu és fonològic o fonètic.

En segon lloc, s'han dividit els manlleus que acaben en vocal segons si acaben en vocal 1 (V1) o vocal 2 (V2). Aquesta divisió s'ha fet perquè, recordant el §4.1, hi ha marques de caràcter general (ja sigui majoritari o minoritari): /Ø/, /a/, /e/, /o/, /w/, i marques de caràcter marginal: /i/, /u/, /s/, /is/, /us/, /es/, /os/. Cal fer-la, aquesta divisió: les marques flexives de V1 sembla que s'associen a un determinat gènere (per exemple: /o/ per al masculí i /a/ per al femení), i no sembla que passi en les de V2 (encara que hi hagi /os/ exclusiva per al masculí). Això permet, a més, ser més concrets a l'hora d'analitzar els resultats.

Un cop tenim això definit, s'introdueix a la taula, també, les mitjanes (*average*) de percepció, obtingudes dels resultats de les enquestes de percepció (veg. Annex 6), i les mitjanes de les freqüències relatives de cada manlleu, obtingudes dels resultats de l'enquesta de producció (veg. Annex 7). Després d'obtenir tot això, es creen les taules dinàmiques, que permeten agafar una variable com ara *mot equivalent*, i posar-la en relació amb els resultats de les enquestes.

5.5.2. Exemple de percepció

Taula 4 - Exemple de percepció

Mot equivalent	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
0	58,46	42,39
F	44,54	59,09
M	57,64	36,96
Total general	52,00	49,06

La variable *mot equivalent* —que té, com s’ha vist, tres valors: M, si el mot genuí més o menys equivalent és masculí; F, si el mot més o menys equivalent és femení; i 0 quan al manlleu no se li ha sabut trobar un mot més o menys equivalent—, en la percepció, s’ha de llegir entenent que les xifres que hi ha són mitjanes de naturalitat. A cada grau de naturalitat possible se li ha assignat un valor numèric de naturalitat. D’aquesta manera, podrem relacionar directament l’índex de naturalitat d’una determinada variable amb un dels valors numèrics determinats per a cada grau de naturalitat.

- Gens natural: 0
- No gaire natural: 25
- Prou natural: 50
- Força natural: 75
- Molt natural: 100

Aquesta taula mostra que de tots els manlleus que se’ls ha assignat un 0 de *mot equivalent* (és a dir, que no hi ha cap mot equivalent en aquests manlleus), es perceben amb un 58,46 de naturalitat com a masculins (M), i amb un 42,39 de naturalitat com a femenins (F). Dels manlleus en què s’ha considerat que *mot equivalent* és F, els masculins es perceben amb un 44,54 de naturalitat, mentre que els femenins se senten amb un 59,09 de naturalitat. En els manlleus en què *mot equivalent* és M, l’índex de naturalitat per als manlleus considerats masculins pels enquestats és de 57, 64; per als manlleus femenins, en aquest cas, l’índex de naturalitat és de 36,96.

Ja es pot intuir que en aquest tipus d’enquesta totes les variables influiran encara que sigui mínimament. Es tractarà, aleshores, de detectar o bé quan els índexs de naturalitat siguin clarament diferents entre un gènere i l’altre, o bé quan l’índex de naturalitat superi els 60 punts, que és l’índex que s’agafa com a referència en aquest treball, ja que es considera que pot representar una dada significativa si es tenen en compte els graus de naturalitat explicats més amunt. Això no vol dir, tanmateix, que es menystinguin els índexs que se situen més avall d’aquesta xifra, naturalment. També s’ha de tenir en compte el fet que a major intensitat sigui el grau de naturalitat (com més pròxim a 100), major influència de la variable.

5.5.3. Exemple de producció

Taula 5 - Exemple de producció

Mot equivalent	Gènere produït		
	MITJANA de %M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
0	63,22%	34,77%	2,01%
F	30,36%	66,67%	2,98%
M	66,67%	32,33%	0,96%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

En el cas de les taules derivades de l'enquesta de producció, cal llegir les taules de manera diferent de com es fa amb les de percepció. Aquí, per començar, hi ha tres resultats possibles: masculí (M), femení (F) i abstenció (Abst). Aquest darrer resultat s'ha de posar perquè en alguns casos no s'ha pogut extreure la informació que es volia, però, com es fa evident en les taules, els resultats d'Abst són molt marginals. Els resultats, en lloc de donar-se amb mitjanes de naturalitat, es dona amb percentatges (%), que s'extreuen de les freqüències relatives, calculades a partir dels resultats de l'enquesta de producció.

Aquí, d'exemple hi ha la mateixa variable que a l'apartat anterior, *mot equivalent*. El que mostra aquesta taula és que quan *mot equivalent* és 0, hi ha un 63,22% de les respostes dels informants en què es considera el manlleu com a masculí; de la mateixa manera hi ha un 34,77% del conjunt de les respostes en què el valor és el mateix (0) i es considera que el manlleu és femení; i la resta, un 2,01%, és el percentatge mitjà de respostes d'abstencions que hi ha quan el valor de la variable és 0.

Passant al valor femení: hi ha un 30,36% de les respostes en què el mot equivalent és femení i es considera que el manlleu és masculí, un 66,67% de les respostes que consideren el manlleu femení quan el mot equivalent també és femení i un 2,98% de les respostes en què quan el mot equivalent és femení no s'assigna gènere al manlleu.

Finalment, quan el mot equivalent és masculí, un 66,67% de les respostes consideren masculins els manlleus, un 32,33% consideren els manlleus femenins, i hi ha un 0,96% d'abstenció.

6. PRESENTACIÓ I DISCUSSIÓ DELS RESULTATS

En aquesta part s'exposen els resultats de les enquestes. Es comenten els resultats en relació amb cada variable, i es parla també d'alguns conceptes que s'han proposat en la bibliografia per explicar determinats fenòmens. Els resultats íntegres es recullen a l'annex 3.

6.1. Resultats de percepció

Tal com es pot veure a la taula de l'annex 3, l'índex de naturalitat per a cada un dels gèneres és força similar: el masculí amb prou feines supera la barrera del *prou natural* (52,00) i el femení no hi arriba per molt poc, al *prou natural* (49,06). Això el indica és que els manlleus del corpus són força variables pel que fa al gènere; no tenen un gènere estable que els enquestats identifiquin unívocament. Aquest fenomen lliga clarament amb la qüestió del «gènere inestable» («unstable gender») de Corbett (1991: 67), la «vacil·lació en l'assignació de gènere» («vacillation in gender assignment») de Kilarski (2004: 57) o el «gènere transitori» («transitional gender») de Muñoz-Basols & Salazar (2019: 86–87). La idea de tots aquestes nocions és similar: «words will undergo a phase of 'transitional gender,' during which they are used both as a masculine and a feminine noun until one of the two genders prevails over the other» (Muñoz-Basols & Salazar 2019: 86–87). Això ocorre perquè hi ha conflictes entre els processos d'assignació de gènere. Aquest fenomen, encara que és «particularly common in recent borrowings» (Corbett 1991: 67), es pot trobar també en mots nadius: són els noms amb doble gènere «without any difference in meaning» (Kilarski 2004: 57). Per exemple, en català tenim *el mar* i *la mar* per parlar de la massa d'aigua salada. El que sí que pot haver-hi en aquests casos és una diferència d'estil, si bé no s'hi troba cap diferència de sentit.

Tornant a les condicions de les enquestes de percepció, és important tenir present que el que assenyalen són tendències generals dels parlants en funció del que estan habituats a sentir. Això vol dir que no necessàriament un gènere s'imposa a l'altre; els enquestats no han d'escollir un gènere d'entre dos. Aquest fet implica que els resultats que es donen es presentin en forma d'índex, i no com a resultat tancat. Un altre aspecte esperable d'aquests resultats és que s'hi troba una gran variabilitat: el fet que un mateix

mot pugui percebre's amb un grau similar de naturalitat en ambdós gèneres fa que els índexs de naturalitat entre un i altre gènere s'acostin, i, com més pròxims l'un de l'altre, més variabilitat. Aquestes són les grans diferències amb els resultats de producció, que es veuran al §6.2.

6.1.1. Mot equivalent

Taula 6 - Percepció: mot equivalent

Mot equivalent	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
0	58,46	42,39
F	44,54	59,09
M	57,64	36,96
Total general	52,00	49,06

Aquí, quan la variable no entra en joc (és, doncs, 0), sembla que hi ha una certa tendència a percebre com a més natural el masculí que el femení. Si el mot equivalent és femení, també hi ha una certa tendència a considerar el femení com a més natural. Per últim, si el mot de la variable és masculí, hi ha una certa tendència cap al masculí. En general, però, cal tenir present que les tendències que s'han marcat no són mai molt evidents: pocs cops se supera el llindar dels 60 punts de naturalitat, i les diferències entre un gènere i altre no són gaire grans: no superen els 25 punts entre un gènere i l'altre, que és la diferència de punts que assenyala un canvi de grau de naturalitat (gens natural: 0, no gaire natural: 25, prou natural: 50, força natural: 75, molt natural: 100, cf. §5.5.2).

6.1.2. Mot genèric

Taula 7 - Percepció: mot genèric

Mot genèric	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
0	67,92	37,50
F	45,92	57,55
M	57,11	40,27
Total general	52,00	49,06

En aquesta taula es pot veure que quan no hi ha un mot genèric al qual quedi supeditat el manlleu la naturalitat és més alta en masculí, similarmet al que es veia en la taula anterior. Quan l'hiperònim és femení, hi ha una certa tendència a favor del femení. Finalment, quan el mot genèric és masculí també hi ha una certa tendència a considerar-lo més natural en masculí. En qualsevol cas, només hi ha un d'aquests índexs de naturalitat que supera la barrera dels 60 punts de naturalitat, que és un dels indicadors que s'han pres al §5.5.2 per considerar com a molt significativa una tendència. En aquest sentit, es pot afirmar que aquesta variable actua de forma similar a l'anterior, a la de mot equivalent.

6.1.3. Mot parella

Taula 8 - Percepció: mot parella

Mot parella	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
0	50,96	49,14
F	57,42	47,01
M	65,11	54,69
Total general	52,00	49,06

Aquesta és la darrera de les variables definides que es fixa en el contingut. Abans de comentar els resultats, cal recordar que, malgrat que pugui haver-hi coincidències a vegades, com en el cas de *connexió wi-fi*, mot parella i hiperònim no són el mateix. Cal diferenciar-ho per entendre els resultats que es presenten.

Passant ara a comentar els resultats de mot parella, aquesta variable no entra en joc quan no hi ha cap paraula per conformar una parella lèxica (que és, de fet, en la majoria de casos). Quan el mot parella és tant femení com masculí es veu una tendència a considerar com a més natural el manlleu en masculí, si bé aquesta tendència s'accentua quan el manlleu és masculí. El que sorprèn, en certa manera, és que el manlleu és considerat com a més natural en masculí quan el mot parella és femení. S'haurà veure el comportament d'aquesta variable en els resultats de l'enquesta de producció per poder treure'n més conclusions.

6.1.4. Ortogràfic

Taula 9 - Percepció: ortogràfic

Ortogràfic	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
-a	41,98	54,58
-b	35,10	72,60
-c	62,00	35,00
-d	55,60	46,59
-e	45,49	53,38
-f	91,67	3,13
-g	64,96	18,82
-i	73,36	31,55
-k	53,65	55,21
-l	56,77	38,54
-m	85,00	32,50
-n	63,89	31,25
-o	74,48	28,13
-p	39,72	71,08
-r	45,70	46,28
-s	24,36	76,73
-t	51,04	51,94
-y	43,59	62,78
Total general	52,00	49,06

Es parla seguidament dels condicionants formals. En aquesta taula es pot veure si el manlleu en masculí o en femení s'ha considerat més o menys natural en funció de la grafia final del manlleu. Si bé hi ha casos en què no s'observa cap tendència

significativa (com per exemple en els manlleus acabats en *-r*), i la percepció és molt igual tant en masculí com en femení, sí que hi ha casos que destaquen força. Un cas clar és el dels manlleus acabats en *-o*, en què hi ha una tendència evident a percebre'ls com a més naturals en masculí (arriben gairebé al *força natural*). Aquest cas, a més, serveix per relacionar els resultats obtinguts amb la teoria explicada al §3 i al §4: la *-o* coincideix formalment amb una marca flexiva de caràcter general (per bé que minoritària) marcada per al masculí (és la *o* de *burro* o de *gitano*). Aquesta coincidència formal pot ser una de les causes per les quals els manlleus acabats en *-o* resulten més naturals en masculí, segons els enquestats. A tot això, cal no oblidar que encara hi ha una altra *-o* final: la que té un caràcter marginal i està marcada per al femení (és la *o* de *soprano*). Ara bé, a part del caràcter general de la *-o* masculina i el caràcter marginal de la *-o* femenina, el fet que no generi oposició de gènere (§4.1) fa pensar que potser que no té una influència en l'assignació de gènere com la té la *-o* de masculí.

Hi ha altres tendències en aquesta taula que destaquen: en el cas de la *-f*, hi ha una tendència molt alta a considerar els manlleus acabats així com a masculins. Ara bé, al corpus hi ha un únic manlleu que acabi en *-f*, no és prou representatiu com per dir que tots els manlleus acabats en *-f* es perceben com a masculins. Un cas interessant de comentar és el dels manlleus acabats en *-b*: en aquest cas, la percepció és molt elevada en femení. Aquí potser hi té a veure el fet que 2/3 manlleus que hi ha acabats en *-b* al corpus tenen hiperònims femenins, i aquí caldria recuperar el que diu Corbett: «[i]f there are conflicting factors at work, semantic factors usually take precedence» (1991: 68–69). Es podria proposar una explicació semblant per als manlleus acabats en *-p* i *-s* (4/6 i 2/2 manlleus s'assignen semànticament al femení, respectivament).

El cas dels manlleus acabats en *-m* és interessant, també. Aquí sí que cal tenir en compte la forma: no es poden justificar els resultats de percepció amb factors semàntics, com s'acaba de fer amb *-b*, *-p* o *-s*, ja que dels manlleus del corpus que acaben en *-m*, un té dos dels tres factors semàntics marcats amb «M» i l'altre té els mateixos factors marcats en «F»: aquí sí que cal fixar-se en la forma.

Finalment, també és interessant fixar-se amb els manlleus acabats en *-i*, però d'aquests se'n parlarà més a fons en la part de producció, ja que els resultats també són interessants, si no més.

6.1.5. Fònic

Taula 10 - Percepció: fònic

Fònic	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
C	51,72	48,68
V1	54,35	48,28
V2	24,36	76,73
Total general	52,00	49,06

En aquesta taula, tant si acaba en consonant com en V1 hi ha una percepció tirant al *prou natural* en ambdós gèneres. També cal remarcar que, tenint en compte el que s'ha dit al §5.5.1 per a fònic, no sembla que V1 s'associï a un gènere determinat. V2 és interessant: la naturalitat es dispara a favor del femení, i això contrasta amb el que es diu al §5.5.1. Per explicar això, cal recorre a la taula amb les dades íntegres que hi ha a l'annex 1: hi ha 2 paraules marcades amb V2 amb la mateixa terminació, /s/. Per una banda, la xifra no és gaire representativa, i per altra banda aquestes paraules (*business class* i *fake news*) poden associar-se semànticament a paraules femenines: *classe* i *notícia* (cf. §6.1.4).

6.1.6. Pseudoterminació

Taula 11 - Percepció: pseudoterminació

Pseudoterminació	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
/a/	41,98	54,58
/e/	34,38	55,21
/i/	60,98	46,60
/o/	74,48	28,13
/s/	24,36	76,73
0-	53,00	48,45

En aquesta taula és molt clara la tendència de /o/, i segurament s'hi podrien aplicar les mateixes explicacions donades pels manlleus acabats en -o al §6.1.4. Segurament també es podria explicar /s/ en els mateixos termes que al §6.1.4 i al §6.1.5.

El cas de /e/ serveix per justificar la separació de les grafies finals i les pseudoterminacions. La raó és força senzilla. Pot haver-hi casos en què el manlleu acabi gràficament en *-e*, però que aleshores la *-e* es pronunciï o no. Per exemple: *croquembouche* és [krokəmbúʃ], però *kale* [kále].¹⁰ I aquesta diferència és el que fa separar aquestes variables (altres autors com Morin (2010) han tingut en compte aquestes consideracions, com s'apuntava al §3.2). Tanmateix, altres casos com el de /o/, assenyalen que no sempre cal distingir entre grafia final i pseudoterminació: normalment (així ocorre amb els manlleus del corpus d'aquest treball), quan un manlleu acaba gràficament en *-o* coincideix formalment amb la marca flexiva /o/ (i, per tant, la pseudoterminació del manlleu és /o/). Això, el que fa, és que els resultats de *-o* (cf. §6.1.4) i /o/ siguin idèntics entre *ortogràfic* i *pseudosufix* i que, en el cas de la *-e/-e/*, els resultats variïn.

En el cas de la /i/, s'hi veu una certa tendència en masculí. De totes maneres, els casos amb /i/ s'explicaran al §6.2.6, ja que s'hi veuen unes tendències més clares.

En aquesta variable (també, doncs, al §6.2.6) s'han hagut de fer duplicacions pels mots acabats en *-i*, ja que no se sap si tenen la pseudoterminació /Ø/ o /i/ (veg. explicació al §4.1). Això implica que el total general sigui diferent a les altres variables, i per això s'ha eliminat del cos del treball. Tanmateix, es pot recuperar a l'annex 3.

¹⁰ Al costat de la pronúncia [kále], alguns informants pronunciaven [kéj]. Tanmateix, s'ha decidit que la pronúncia general és [kále], ja que és tal com ho han realitzat la majoria d'enquestats.

6.1.7. Pseudosufix

Taula 12 - Percepció: pseudosufix

Pseudosufix	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
0	51,44	49,90
[-ót]	63,54	21,88
[-ér]	68,75	28,13
[-ét]	70,05	34,38
[-ór]	44,45	51,74
[-úrə]	11,46	91,67
Total general	52,00	49,06

D'entrada, cal parar atenció a les tendències més fortes que marca aquesta taula: [-ét] i [-úrə] es perceben com a quasi *força natural* i quasi *molt natural* en masculí i en femení, respectivament. És interessant el que ocorre amb [-úrə]: coincideix amb la pseudoterminació /a/, i això pot fer pensar que la tendència alta en femení estigui condicionada per aquest fet. Però, observant la taula 11, la pseudoterminació /a/ no té un índex de naturalitat tan alt com passa amb [-úrə]. Això té molt de sentit: als pocs manlleus del corpus que acaben en [-úrə] (de fet, només n'hi ha un: *tempura*) se'ls ha percebut amb un alt grau de naturalitat com a femenins, però als manlleus del corpus que acaben en /a/, en canvi, no se'ls ha percebut amb tanta naturalitat. La conclusió és que el pseudosufix té un pes significatiu en l'assignació de gènere. Amb [-ét] potser no és tan evident, però ocorre el mateix: les paraules acabades en [-ét] presenten com a pseudoterminació 0-, és a dir, /Ø/.

La resta de pseudosufixos no presenten unes tendències tan marcades com les que s'han vist fins ara, però potser val la pena posar-hi atenció ni que sigui breument: [-ót] i [-ér] tenen una tendència significativa a percebre's com a més naturals en masculí que en femení. Buscant paraules del català que duguin aquests sufixos (*calbot*, *peixater*), hom pot observar que els sufixos no estan flexionats en femení i que molts cops el que fan ja és derivar bases lèxiques amb un gènere determinat. En el cas del sufix apreciatiu [-ót], pot ser trobar que masculinitza bases lèxiques ja masculines o femenines (com ara, *casal* ~ *casalot* o *abella* ~ *abellot*). Per altra banda, el sufix [-ér] interacciona de forma

força evident amb la semàntica,¹¹ ja que molts cops el que fa és designar el professional de la base lèxica que deriva: *carnisser* és el professional de la carn, i *carnissera* és la professional de la carn. El fet és que, en designar el professional d'alguna disciplina, el que es fa també és designar (indirectament, si es vol) un referent animat, i, sumat al fet que no està flexionat en femení, pot ser que sigui el que faci marcar la tendència vista a dalt.

6.1.8. Gènere d'origen

Taula 13 - Percepció: gènere d'origen

Gènere origen	Gènere percebut	
	MITJANA de Percepció M	MITJANA de Percepció F
0	51,97	49,47
F	40,83	52,29
M	63,54	40,42
Total general	52,00	49,06

Com passava amb la variable *mot parella*, aquesta variable actua en un nombre força reduït de casos dels manlleus que hi ha al corpus (només actua en 10 paraules, les paraules d'origen francès, que són les que tenen gènere gramatical en la llengua d'origen). Les tendències que marca aquesta variable són poc clares. Cal tenir en compte que aquesta és una variable que depèn del coneixement de la llengua d'origen que tenen els informants, i el coneixement es mesura gradualment, no de forma exacte: així, dins dels mateixos informants, n'hi ha que tenen coneixements molt elevats de francès, amb coneixements mitjans, amb algunes nocions o sense coneixements de francès. En tot cas, la tendència que cal apuntar és la que marca el fet que el gènere d'origen sigui masculí: en aquest cas l'índex de naturalitat és prou significatiu.

¹¹ Això no vol dir que [-ót] no tingui un component semàntic. Cal recordar que, com s'ha dit al §3.1, els criteris morfològics que es fixen amb el sufix estan sempre relacionats amb la semàntica (i, per tant, amb els criteris semàntics).

6.2. Resultats de producció

A l'hora de llegir aquests resultats s'ha de canviar una mica la perspectiva amb què s'han llegit els resultats de percepció: els resultats de producció el que fan és indicar concretament quin és el gènere que ha assignat l'informant a un determinat mot. Això, doncs, farà que hi hagi uns resultats tancats. En altres paraules, el resultat d'un gènere serà la quantitat que resti a l'altre gènere (més l'abstenció) per arribar a 100. Això lliga el fet que els informants produeixen o bé un gènere o bé un altre (o, si no en produeixen cap, s'abstenen), no hi ha possibilitat d'empat ni de resultats ambigus. Les tendències que es veuran s'han d'entendre com a les tendències que hi ha entre els parlants (o, si més no, entre els informants) a l'hora d'assignar un gènere o altre a un mot.

Als resultats generals (la taula íntegra és a l'annex 3) es veuen els resultats generals: 48,86% de producció per al masculí, 46,86% per al femení i un 2,27% d'abstencions (un resultat molt marginal). D'entrada s'observa que els resultats de percepció i de producció tenen punts en comú, i un de molt evident és aquest, el dels resultats generals: tant dels uns com dels altres es desprèn que hi ha força variació en el gènere dels manlleus del corpus. Cal advertir, doncs, que no s'ha de perdre de vista el concepte de «unstable gender» o «transitional gender» apuntat al §6.1.

Cal fer una observació important entre percepció i producció: la producció accentua les tendències apuntades per la percepció si són significatives i realment afecten a l'assignació de gènere, i també a la inversa: pot ser que amb la producció desapareguin les tendències insinuades a la percepció si la variable en qüestió no té gaire o gens de pes en l'assignació de gènere.

6.2.1. Mot equivalent

Taula 14 - Producció: mot equivalent

Mot equivalent	Gènere produït		
	MITJANA de %M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
0	63,22%	34,77%	2,01%
F	30,36%	66,67%	2,98%
M	66,67%	32,33%	0,96%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

Aquesta variable té unes tendències força marcades: quan el mot equivalent és femení, hi ha una tendència evident a fer el manlleu femení, i quan el mot equivalent és masculí, la tendència a fer-lo masculí també és marcada. El que sorprèn en certa manera és el que ocorre quan no hi ha mot equivalent: la tendència és a fer el manlleu en masculí. Aquesta tendència ja s'insinuava a la mateixa variable de percepció. Aquí, fins i tot, es podria relacionar amb la tendència no marcada que han suggerit alguns autors. Se'n parlarà més a fons en el §6.3.

De totes maneres, el que queda clar veient aquests resultats és que aquesta variable és força determinant en l'assignació de gènere. De fet, en aquesta taula s'accentuen totes les tendències observades a producció (§6.1.1): això és normal: aquí el que estan fent els informants és dir un resultat inequívoc; no estan dient com ho senten, ja que podrien sentir-ho de forma similar tant en masculí com en femení.

6.2.2. Mot genèric

Taula 15 - Producció: mot genèric

Mot genèric	Gènere produït		
	MITJANA de %M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
0	54,17%	43,33%	2,50%
F	38,23%	59,06%	2,71%
M	61,33%	36,96%	1,69%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

Aquí, quan no hi ha un hiperònim en joc, s'insinua una tendència cap al masculí: pot ser una possible emergència del no marcat (cf. §6.3), o pot ser que hi hagi altres factors que tenen influència. Quan els mots genèrics són masculins i femenins, sí que hi ha unes tendències més marcades a favor del masculí i el femení, respectivament. Amb tot plegat, sembla que la variable té d'alguna manera influència en l'assignació de gènere, quan hi és present.

6.2.3. Mot parella

Taula 16 - Producció: mot parella

Mot parella	Gènere produït		
	MITJANA de %M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
0	49,50%	48,94%	1,56%
F	45,31%	46,87%	7,81%
M	41,67%	54,17%	4,17%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

Abans de passar a comentar els resultats, cal recordar que el mot de la parella lèxica d'aquesta taula és diferent de l'hiperònim, encara que a vegades pugui haver-hi coincidència, com a *col kale*. Ara cal comentar els resultats: aquesta taula presenta unes tendències força diferents a les tendències de percepció per aquesta variable (§6.1.3). Canvia notablement la producció/percepció quan el mot parella és masculí i quan el mot parella és femení en els manlleus en masculí. Això fa que hi hagi canvis de direcció en les tendències: quan entra en joc la variable, la percepció és major en masculí tant si el mot parella és masculí com femení, però la producció és major en femení tant si el mot parella és masculí com femení. Tenint en compte aquest canvi i que quan la variable no entra en joc la percepció/producció té uns valors similars en ambdós gèneres cal pensar que aquest factor no és gaire significatiu.

6.2.4. Ortogràfic

Taula 17 - Producció: ortogràfic

Ortogràfic	Gènere produït		
	MITJANA de %M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
-a	44,79%	55,21%	0,00%
-b	26,39%	73,61%	0,00%
-c	54,17%	45,83%	0,00%
-d	55,56%	42,97%	1,39%
-e	40,20%	57,35%	2,45%
-f	100,00%	0,00%	0,00%
-g	62,50%	25,00%	12,50%
-i	91,67%	8,33%	0,00%
-k	33,34%	62,50%	4,17%
-l	50,00%	47,92%	2,09%
-m	52,09%	37,50%	10,42%
-n	69,44%	25,00%	5,56%
-o	79,17%	10,42%	10,42%
-p	29,86%	69,44%	0,70%
-r	47,02%	52,38%	0,60%
-s	2,09%	93,75%	4,17%
-t	51,79%	46,43%	1,79%
-y	18,05%	81,95%	0,00%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

Aquests resultats són similars als vistos fins ara en el sentit que les tendències més o menys lleugerament apuntades a percepció s'han accentuat o no aquí en funció de si són més o menys significatives.

Aquí cal parlar de les paraules acabades en *-i*. Els resultats dels manlleus s'assemblen als de les paraules natives: ambdós tipus de paraules es decanten cap al masculí. A continuació tenim una taula dels substantius o bé femenins o bé masculins amb entrada al *DIEC2* (s'han descartat els substantius que podien ser masculins o femenins segons el referent i els noms deadjectivals, per no ser substantius unívocament masculins o femenins), i el bloc masculí és el bloc majoritari, amb un 70,18% de les paraules, i en la taula de sobre els manlleus acabats en *-i* també es decanten, de forma encara més evident, cap al masculí.

Taula 18 - Gènere dels mots acabats en -i al DIEC2

	M	F	Total general
Total general	70,18%	29,82%	100,00%

De la taula 17 el que potser pot sorprendre és el fet que a la -y es decanti amb força femení, ja que aquests casos es pronuncien amb [i] en català, si més no en els manlleus del corpus. Per explicar-ho cal recórrer a la mateixa explicació que al §6.1.4: donant un cop d'ull a la taula general (veg. Annex 1) s'observa que, dels manlleus que acaben en -y, 2/3 s'associen semànticament al femení.

6.2.5. Fònic

Taula 19 - Producció: ortogràfic

Fònic	Gènere produït		
	MITJANA de % M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
C	46,97%	50,52%	2,50%
V1	56,15%	42,06%	1,79%
V2	2,09%	93,75%	0,00%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

Com a percepció, C i V1 no assenyalen tendències marcades. V2 sí que n'assenyala, i s'explicaria de manera similar al §6.1.5.

6.2.6. Pseudoterminació

Taula 20 - Producció: pseudoterminació

Pseudoterminació	Gènere produït		
	MITJANA de % M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
/a/	44,79%	55,21%	0,00%
/e/	29,17%	58,33%	12,50%
/i/	60,76%	39,24%	0,00%
/o/	79,17%	10,42%	10,42%
/s/	2,09%	93,75%	4,17%
0-	49,88%	48,15%	1,96%

Els casos de /e/, /o/ i /s/ són tendències força marcades que ja s’han discutit al §6.1.6. Ara aquí cal parlar de /i/. Al §4.1 s’ha comentat que les paraules acabades en *-i* podien acabar fonològicament en /Ø/ (0-) o en /i/. S’ha de tornar a advertir el que ja s’ha dit al §6.1.6: s’han tingut en compte les dues possibles representacions quan una paraula acabava en *-i*: amb /i/ i amb /Ø/. Aquest fet ha implicat fer duplicacions en aquests manlleus; d’aquesta manera, per exemple, hi ha dues entrades per a *wi-fi* en què la única diferència és la de la pseudoterminació.

Seguint el buidatge que s’ha començat a presentar a la taula 18, s’ha observat el pes de la /i/ en els mots (nadius del català) masculins i femenins, i s’ha fet el mateix amb /Ø/: seguint la taula 21, la /i/ abunda més en masculí que en femení, i el /Ø/, com és esperable, s’imposa en el masculí. Així, tenint en compte tot el que s’ha dit sobre la *-i* i la /i/, es podrien vincular d’alguna manera al gènere masculí.

Taula 21 - Mots acabats en -i al DIEC2

TERMINACIÓ	M	F	Total general
/i/	94,29%	5,71%	100,00%
0-	69,07%	30,93%	100,00%
Total general	70,18%	29,82%	100,00%

6.2.7. Pseudosufix

Taula 22 - Producció: pseudosufix

Pseudosufix	Gènere produït		
	MITJANA de %M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
0	47,70%	49,93%	2,36%
[-ót]	100,00%	0,00%	0,00%
[-ér]	83,33%	16,67%	0,00%
[-ét]	66,67%	31,25%	2,08%
[-ór]	34,72%	62,50%	2,78%
[-úrə]	12,50%	87,50%	0,00%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

Aquí apareix una tendència que no hi havia a la percepció: la de [-ór]. L'explicació és similar a la que s'ha donat en alguns casos: mirant la taula general, a l'annex 1, s'observa que 3/4 paraules associades a aquest pseudosufix s'associen semànticament al femení, i, com s'ha vist al §6.1.4, moltes vegades els factors semàntics prenen avantatge. A més, el sufix [-ór] serveix per crear noms abstractes amb gènere femení en el lèxic natiu, com *dolçor* o *amargor*.

6.2.8. Gènere d'origen

Taula 23 - Producció: gènere d'origen

Gènere origen	Gènere produït		
	MITJANA de %M	MITJANA de % F	MITJANA de % Abst
0	48,01%	49,56%	2,43%
F	41,67%	56,67%	1,67%
M	67,50%	31,67%	0,83%
Total general	48,86%	48,86%	2,27%

S'observa que, quan la variable no actua (és a dir, quan el manlleu no té un gènere gramatical en la llengua d'origen), no es marca cap tendència clara. Quan sí que hi ha un gènere d'origen, tant en masculí com en femení, s'observa una tendència a adoptar el masculí i el femení en el manlleu, respectivament. No obstant, la tendència no és la mateixa en femení que en masculí: en femení la tendència no és gaire marcada, només s'observa que la balança es decanta lleugerament a favor del femení. En masculí, en canvi, sí que és força marcada la tendència. Tenint en compte el que s'ha dit al §6.1.8, aquesta variable accentua la majoria de tendències insinuades a la percepció. Així, es pot afirmar que aquesta variable és significativa quan hi és. Aquí, a més, cal sumar-hi els coneixements de llengües dels informants (el manlleu pot tenir un gènere d'origen, però si el parlant no coneix mínimament la llengua d'origen és com si el manlleu no tingués gènere d'origen, pel parlant). Tanmateix, els resultats segurament serien més conclouents si s'agafés un corpus on tots els manlleus tinguessin gènere d'origen.

6.3. Sobre el gènere no marcat

Per acabar la discussió de les dades, cal comentar una qüestió més o menys controvertida en la bibliografia: la del gènere no marcat. S'ha parlat del fet que en l'assignació de gènere actua en major o menor mesura la tendència no marcada: segons aquesta idea, els manlleus s'assignarien, per defecte, al gènere no marcat de la llengua (que en català és el masculí). En això hi ha hagut força discussió: des de la posició que adopta Corbett 1991 (cf. §3.2) fins a posicions en què es considera que la tendència no marcada és clara. Des del punt de vista que s'adopta en el present treball, la clau de volta la posa Kilarski (2004: 61):

«The idea of an unmarked gender is certainly appealing, since it accounts for a large number of nouns that are otherwise hard to classify. However, several objections should be raised against this principle. In the first place, it is often brought up *ad hoc*, as a last descriptive resource in the frequent cases when we cannot explain the assignment of an individual word. Second [...], conflicting criteria have been given for the same language, thus leading to conflicting results. Third, it resists any attempt at falsification: being a «tendency», it does not allow for counter-examples, since every non-application is automatically subsumed as though it were caused by a formal or semantic analogy».

Tenint en compte tot això, cal assumir que sí que existeix una tendència a favor del gènere no marcat, però aquesta tendència només funciona quan no hi ha cap altre factor competint per l'assignació de gènere d'un determinat manlleu.

D'altra banda, a l'hora de comptar el gènere no marcat com a factor, s'ha de tenir en compte que només es veurà *a posteriori*, un cop obtinguts els resultats. En el present treball, és només després d'obtenir els resultats quan es pot observar si hi ha o no una tendència a favor del masculí. En altres paraules, el gènere no marcat no és un factor d'assignació de gènere, sinó una tendència que es percep un cop s'ha comprovat que la resta de variables no influeixen.

Una possible aplicació d'aquesta tendència no marcada es pot veure en el valor 0 de la variable *mot equivalent* (tant al §6.1.1 com al §6.2.1): quan la variable no entra en joc hi ha una certa tendència a favor del masculí. Ara bé, cal tenir en compte que en aquest resultat hi pot haver altres tendències amagades que no siguin la tendència no marcada, que poden tenir un pes més important en l'assignació de gènere que no pas la tendència no marcada.

7. CONCLUSIONS I PERSPECTIVES DE RECERCA

En aquest treball s'ha descrit i analitzat el gènere que adopten un conjunt seleccionat de manlleus que es preveia que podien ser especialment ambigus quant al gènere gramatical amb què s'adapten en català. S'ha pogut determinar quins factors dels que s'havien previst a l'inici actuen amb més o menys intensitat a l'hora d'assignar un gènere o altre als manlleus del corpus, d'acord amb els resultats obtinguts a partir d'una sèrie d'enquestes de percepció, en què els informants han hagut de determinar la naturalitat d'un manlleu en masculí i en femení en funció de com ho senten, i de producció, en què els informants han hagut d'assignar un gènere gramatical a un manlleu. L'experiment lingüístic, que ha implicat recollir els resultats de les enquestes (fer entrevistes, planificar l'experiment, etc.), ha estat exitós, en el sentit que s'ha desenvolupat tal com s'esperava, i els resultats han estat satisfactoris.

Quant a les hipòtesis inicials del §2 i a la teoria presentada al §3, s'observa una correspondència clara entre la bibliografia prèvia i els resultats obtinguts: tant en els factors semàntics com en els formals, hi ha tendències que semblen força clares, i, per tant, cal considerar que són rellevants els factors on es veuen aquestes tendències apuntades.

Caldria proposar una jerarquia de factors d'assignació d'acord amb els resultats obtinguts en aquest treball. Abans de fer-ho cal, d'una banda, parlar de la intensitat de les tendències i, de l'altra, recuperar esquemàticament alguns dels punts comentats més a fons en l'apartat anterior, el §6.

Pel que fa a la intensitat de les tendències, es pot observar que els factors semàntics tenen unes tendències menys marcades (poques vegades superen els 60 punts de naturalitat, o no acaben d'arribar al 70% de casos en la producció), però donen compte del gènere d'un major nombre de manlleus. En canvi, quant als factors formals, si bé s'han observat unes tendències més marcades que en semàntica (en alguns casos se superen els 70 punts de naturalitat, o es passa del 80% en la producció), abasten grups més reduïts de mots. En aquest sentit, hi ha un equilibri entre semàntica i formalitat, sense que pugui prescindir l'un de l'altre.

Quant als punts destacables tractats en el §6:

- *-o (/o/)*: coincideix formalment amb una marca flexiva de caràcter general (encara que minoritària) marcada per al masculí (és la *o* de *burro* o de *gitano*). Aquesta coincidència formal pot explicar les tendències de percepció dels apartats §6.1.4 i §6.1.6, en què la *-o-/o/* s'imposa en masculí amb exactament 74,48 punts de naturalitat respecte als 28,13 punts de naturalitat del femení tant al §6.1.4 com al §6.1.6, i les tendències de producció, vistes als apartats §6.2.4 i §6.2.6, en què s'assigna gènere masculí en un 79,17% dels casos, mentre que s'assigna femení en un 10,42% dels casos, i hi ha abstenció en un 10,42%. Aquestes tendències són molt reveladores perquè, a més, tant el factor *ortogràfic*, que es fixa en la grafia final, com el factor *pseudoterminació*, que es fixa en la coincidència formal entre la terminació del manlleu i una marca flexiva del català, són idèntics en els resultats de l'enquesta corresponent (de producció i de percepció).
- *[-úrə]*: aquest pseudosufix (el pseudosufix és la coincidència formal entre el segment final del manlleu i un sufix propi del català) coincideix amb la pseudoterminació simple */a/*, i això podria explicar les tendències en femení dels §6.1.7 i §6.2.7, en què el pseudosufix *[-úrə]* és molt alt en femení (índex de naturalitat de 91,67 i 87,50% d'assignació en femení). Ara bé, la pseudoterminació */a/* no té una tendència tan marcada a favor del femení com *[-úrə]* (cf. §6.1.6 i §6.2.6). Cal pensar, doncs, que el pseudosufix té un pes significatiu a l'hora d'assignar gènere.
- *-i (/i/ o /Ø/)*: els manlleus s'assemblen força als de les paraules natives: en les paraules natives el bloc masculí és majoritari i en els manlleus també s'hi imposa el masculí en les paraules acabades en *-i*. Quant a la (pseudo)terminació, la tant la */i/* com */Ø/* abunden més en masculí. El que mostren les dades és que, d'alguna manera, la *-i* i la */i/* es vinculen més al masculí que al femení.

A continuació, es proposa una jerarquia amb els factors d'assignació de gènere (no apareix *mot parella* perquè, com es veurà, s'ha comprovat que no té una influència significativa). La jerarquia per a la percepció a què s'ha arribat atenent a les dades és la següent:

mot equivalent en la llengua d'arribada > mot genèric (hiperònim) > ortogràfic >
pseudosufix > fònic ~ pseudoterminació

A la proposta anterior, cal afegir-hi algunes puntualitzacions: *ortogràfic*, i *pseudoterminació* comparteixen algunes tendències, com ara la de la *-o-/o/*. Però es proposa *ortogràfic* com a més influent que *pseudoterminació* perquè hi ha tendències més marcades en aquest primer factor que no pas en el segon. D'altra banda, el factor que es fixa en com acaba la paraula (en consonant o en vocal), *fònic*, i *pseudoterminació* quedarien empatats, ja que un inclou l'altre: /s/ apareix als dos factors, encara que tingui valors diferents: V2 (vocal tipus 2, minoritària) a *fònic* i /s/ a *pseudoterminació*. A més a més, /s/ també apareix com a *-s* a *ortogràfic* al costat d'altres tendències molt marcades (per exemple, amb una marcada tendència cap al masculí hi ha *-m*, *-i*; amb una marcada tendència a favor del femení hi ha *-p*, *-b*).

La jerarquia per als factors de producció a la qual s'ha arribat d'acord amb les dades analitzades és la següent:

mot equivalent en la llengua d'arribada > mot genèric (hiperònim) > pseudosufix >
ortogràfic > fònic ~ pseudoterminació

En la jerarquia de producció apareix un canvi respecte de la jerarquia de percepció: s'ha situat al *pseudosufix* com a més influent que *ortogràfic*. Aquest canvi es produeix perquè la variable *pseudosufix* s'accentua en la producció respecte de la percepció: al §6.2.7 tots els pseudosufixos assenyalen alguna tendència, i, a més, és força marcada (més d'un 30% de diferència en tots els casos).

A partir dels resultats de percepció i producció ens es proposa la jerarquia general següent:

mot equivalent en la llengua d'arribada > mot genèric (hiperònim) > ortogràfic ~
pseudosufix > fònic ~ pseudoterminació

Tenint en compte que hi ha el canvi entre *ortogràfic* i *pseudosufix* entre percepció i producció, el més prudent a l'hora de fer la jerarquia general és pensar que aquests dos factors són els més influents a nivell formal, però sense decidir quin és més influent dels dos. Segurament, per decidir-ho, caldria fer un tercer tipus d'enquesta, o bé repetir les enquestes amb altres informants.

En aquestes jerarquies proposades, hi manca un dels factors proposats al §2, que s'ha descartat perquè ha resultat no ser rellevant: *mot parella*, que fa referència al gènere del **mot que sol acompanyar el manlleu**, amb el qual forma una *parella lèxica*, com és el cas de *connexió* en relació a *wi-fi*. Aquest factor ja no es trobava a la bibliografia: era doncs possible que no s'evidenciés una influència. Si bé hi havia alguna tendència marcada, s'ha descartat aquest factor ja al §6.2.3 (*mot parella* de l'enquesta de producció) perquè no es veia una correspondència lògica amb el §6.1.3 (*mot parella* de l'enquesta de percepció).

El que és ben clar, de totes maneres, és la preeminència dels factors semàntics per sobre dels factors formals: ja s'ha fet notar l'abast d'uns i altres, i els factors semàntics, si bé tenen tendències menys marcades, tenen un abast major (concretament, influeixen en cada manlleu). Aquesta preferència pels factors semàntics en l'assignació de gènere ja s'adverteix en altres estudis: «[i]f there are conflicting factors at work, semantic factors usually take precedence» (Corbett 1991: 68–69).

Per últim, es discuteixen i comparen breument els resultats obtinguts en aquest treball amb els obtinguts en altres treballs d'aquest àmbit d'estudi en català, que són els tres estudis que ja s'han esmentat en la introducció: Mulero (2018), Alemany (2020) i El-Yousseph (2010).

En primer lloc, els resultats de l'estudi de Mulero (2018) (treball emmarcat en el projecte FORCES de la Universitat de Barcelona), que inclou una enquesta de percepció semblant a la plantejada aquí però que no inclou enquesta de producció, coincideixen amb els d'aquest treball a l'hora de concedir una gran importància al gènere del mot equivalent (a l'estudi de Mulero se'n diu «traducció al català»). L'altre factor que resulta rellevant és el del gènere no marcat, que en el present treball ja s'ha vist com incidia (§6.3): si bé s'assumeix que sí que hi pot haver una tendència a favor del gènere

no marcat, només funciona si no hi ha cap altre factor competint per l'assignació de gènere. Una darrera remarca: al treball de Mulero (2018) es diu que hi ha més o menys la mateixa quantitat de paraules acabades en *-i* tant en masculí com en femení, i que, per tant, la *-i* no s'hauria d'associar a cap gènere. Aquí, si bé es partia de la mateixa idea, s'ha vist que sí que es pot fer una certa associació entre la *-i* i el gènere masculí.

En segon lloc, el treball d'Alemaný (2020). Cal advertir, d'entrada, que aquest estudi es fa amb manlleus del camp gastronòmic, que inclouen noms comercials. En aquest estudi, els resultats indiquen que el gènere de l'hiperònim (el que en el present treball s'ha anomenat *mot genèric*) té una gran rellevància en l'assignació de gènere dels manlleus, però també en té la desinència del substantiu. Una qüestió interessant que s'apunta a l'hora de parlar d'aquesta doble importància és del factor edat: en el treball d'Alemaný es fa una enquesta (semblant a l'enquesta de percepció feta aquí) a un molts informants, des d'11 fins a 85 anys, per bé que la majoria d'informants es concentren en la franja dels 18 als 65. Un cop obtinguts els resultats, es divideixen els informants per grups d'edat (18–25, 26–40, 41–65, etc.) i s'arriba a una observació interessant: els informants més joves es guien més aviat per la desinència, i els informants més grans es guien més aviat pel gènere de l'hiperònim. Fora d'aquests dos factors considerats importants en l'estudi d'Alemaný, es dona importància (menor) al gènere no marcat, després al gènere analògic (el que en aquest treball és el gènere de l'anomenat *mot equivalent*) i, per últim, al gènere d'origen.

Els dos aspectes a comparar, en relació amb el present treball són la doble importància del gènere de l'hiperònim i la desinència, i la (baixa) influència considerada per al gènere del mot equivalent. D'una banda, quan es parla de la doble importància cal tenir en compte aquesta preeminència del criteri semàntic que es veia més amunt. D'altra banda, contràriament al que ocorre en el present treball, en l'estudi d'Alemaný (2020) es conclou que el gènere de l'hiperònim (o el gènere del mot genèric) té més rellevància que no pas el gènere del mot equivalent. Això pot ser perquè alguns dels hiperònims considerats per als manlleus d'Alemaný són més específics que no pas els mots genèrics del present treball, en què la intuïció com a parlant de l'autor del treball ha estat decisiva en la selecció dels factors semàntics per a cada manlleu. Això pot ser que hagi dut a algun tipus de desviació en els resultats, que caldrà revisar fent enquestes a

informants perquè siguin ells els qui, seguint la seva intuïció, assignin un determinat mot equivalent o hiperònim.

En darrer lloc, cal comentar breument aspectes del treball d'El-Yousseph (2010). El primer que s'ha de tenir en compte és que en l'estudi s'estudia l'assignació de gènere en diferents tipus de paraules (paraules no reals, noms d'automòbil, manlleus amb poca freqüència d'ús, etc.), i les restriccions per a cada grup de paraules sembla diferent. Tanmateix, hi ha una qüestió de fons indiscutible: tant el contingut com la forma tenen relació en l'assignació de gènere dels substantius. El present treball també ha arribat a aquesta conclusió. Ara bé, d'entre els factors que incideixen en l'assignació de gènere, El-Yousseph conclou que el més rellevant és el gènere de l'hiperònim. Els resultats del present treball, en canvi, indiquen que el gènere de l'hiperònim (o *mot genèric*) té menys pes que el gènere del mot equivalent.

Per acabar, pel que fa a les perspectives d'estudi sobre els temes tractats aquí, es podria aprofundir més en els factors formals, comparant les pseudoterminacions presentades per als manlleus amb un buidatge del *DIEC2* de cada una de les marques flexives (com s'ha fet amb els mots acabats en *-i*). També es podria fer una comparativa entre aquest treball i un treball que tracti el tema de l'assignació de gènere, i parar atenció en discrepàncies o similituds en el tractament, en la metodologia, els resultats, etc. Una altra proposta podria ser fer un estudi aplicant els principis morfològics que segueix l'evolució del gènere en català als resultats presentats aquí, com ara el principi d'uniformitat (cada funció ha de ser expressada per una forma), el principi de congruència de les classes formals (un mateix mecanisme per a una mateixa funció), el principi de transparència (no ambigüitat entre les formes), la iconicitat construccional (marca formal en funció de l'especificitat), etc. (Jiménez & Lloret, en premsa). I encara es podria plantejar de fer un treball similar a aquest però treballant amb altres dades: en lloc de manlleus, es podria treballar amb paraules no reals. De fet, aquest treball ja buscava una mica treballar en aquesta línia, ja que alguns dels manlleus del corpus van resultar ser paraules prou estranyes per als informants. En darrer lloc, es podria plantejar una anàlisi formal dels resultats obtinguts amb Teoria de l'Optimitat, seguint l'estudi de Rice 2006.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALEMANY, M. (2020). *Estudi de l'assignació de gènere als manlleus gastronòmics del català*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- BONET, E.; LLORET, M.-R. (1998). *Fonologia Catalana*. Barcelona: Empúries.
- CABRÉ MONNÉ, T. (2002). «Altres sistemes de formació de mots». A: J. Solà (dir.); M.-R. Lloret; J. Mascaró; M. Pérez-Saldanya (eds.), *Gramàtica del català contemporani*, Vol. I, pàg. 889–932. Barcelona: Empúries.
- CLUA, E. (2002). «Gènere i nombre en els noms i en els adjectius». A: J. Solà (dir.); M.-R. Lloret; J. Mascaró; M. Pérez-Saldanya (eds.), *Gramàtica del català contemporani*, Vol. I, pàg. 483–534. Barcelona: Empúries.
- CORBETT, G. (1991). *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- COROMINES, J. (1980). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (DECat), vol. IV. Barcelona: Curial – Caixa de Pensions “La Caixa”.
- EL-YOUSSEPH, N. (2010). *Gender assignment to New Words in Catalan*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- FERRATER, G. (1986). *Papers, cartes, paraules* (a cura de Joan Ferraté). Barcelona: Quaderns Crema.
- FREIXA, J. (2019). «Augment constant de manlleus en la premsa catalana: una conseqüència de la mundialització?». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, vol. 29 (0), pàg. 43–64. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- IBRAHIM, M. H. (1973). *Grammatical gender: its origin and development*. Paris – La Haia: Mouton.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. (2007). *Diccionari de la llengua catalana (DIEC2)* [en línia]. Recuperat el 2/6/2021. Disponible a: <<https://dlc.iec.cat/>>
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. (2016). *Gramàtica de la llengua catalana (GIEC)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- INSTITUT DE LINGÜÍSTICA APLICADA. (1992). *IULA – UPF Banc de dades de l'Observatori de Neologia* [en línia]. Recuperat el 20/4/2021. Disponible a: <<http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>>
- INSTITUTO CERVANTES. (1997). *CVC. Banco de neologismos* [en línia]. Recuperat el 20/4/2021. Disponible a: <https://cvc.cervantes.es/lengua/banco_neologismos/>
- JIMÉNEZ, J.; LLORET, M.-R. (en premsa). «La morfologia flexiva. El gènere». A: *Gramàtica del Català Antic*. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins.

- JUNYENT, C.; COMELLAS, P. (2021). *Els colors de la neu*. Vic: Eumo.
- KILARSKI, M. (1997). «The case of the unmarked gender in loanwords». *Studia Anglica Posnaniensia*, vol. XXXII, pàg. 89–99. Berlin: De Gruyter.
- KILARSKI, M. (2004). «Gender assignment of English loanwords in Danish, Swedish and Norwegian». *Nordlyd*, 2003, vol. 31 (2), pàg. 261–274. Tromsø: Departament de Lingüística de la Universitat de Tromsø.
- LLORET, M.-R. (2013). «Diferències en les terminacions flexives dels elements nominals». A: *Qüestions de morfologia flexiva i lèxica del català: volum d'homenatge a Joaquim Viaplana* (a cura d'Esteve Clua i Maria-Rosa Lloret), pàg. 245–278. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- MASCARÓ, J. (1986). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- MORIN, R. (2010). «Terminal letters, phonemes, and morphemes in Spanish gender assignment». *Linguistics*, vol. 48 (1), pàg. 143–169. Berlin: De Gruyter.
- MULERO, P. (2018). *El gènere gramatical dels manlleus*. Escola tècnico-professional Xavier. [Mecanoscrit.]
- MUÑOZ-BASOLS, J.; SALAZAR, D. (2019). «¿Nos hacemos un/una selfie con la/el tablet? Cross-Linguistic Lexical Influence, Gender Assignment and Linguistic Policy in Spanish». *Revista Signos. Estudios de Lingüística*, vol. 52 (99), pàg. 77–108. Valparaíso: Pontificia Universitat Catòlica de Valparaíso.
- PÉREZ-SALDANYA, M.; SIFRE GÓMEZ, M.; TODOLÍ I CERVERA, J. (2004). *Morfologia catalana*. Barcelona: Editorial UOC.
- PONS-MOLL, C. (2012). «Loanword Phonology, Lexical Exceptions, Morphologically Driven Underapplication, and the Nature of Positionally Biased Constraints». *Catalan Journal of Linguistics*, vol. 11, pàg. 127–166. (Special Issue On Loanwords Phonology, ed. by Michael Kenstowicz and Teresa Cabré).
- PONS-MOLL, C. (en premsa). «Estratègies en l'adaptació de manlleus en català i en altres llengües romàniques». A: Lloret, M.-R.; Pons-Moll, C. (eds.) (2021). *L'adaptació de manlleus en català i en altres llengües romàniques*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- PONS-MOLL, C.; TORRES-TAMARIT, F. (en premsa). «Catalan nativization patterns in the light of Weighted Scalar Constraints». A: Baauw, Sergio; Drijkoningen, Frank; Meroni, Luisa (ed.). *Romance Languages and Linguistic Theory. Selected papers from 'Going Romance' Utrecht 2018*. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins, CILT.

- PONS-MOLL, C.; TORRES-TAMARIT, F.; MARTIN-DIACONESCU, V. (2019a). «Catalan nativization patterns in the light of Weighted Scalar Constraints». Ponència presentada a la 42nd Generative Linguistics in the Old World conference. Universitetet i Oslo.
- PONS-MOLL, C.; TORRES-TAMARIT, F.; MARTIN-DIACONESCU, V. (2019b). «Caatalan (im)possible nativizations in the light of Weighted Scalar Constraints». Ponència presentada al 27th Manchester Phonology Meeting. University of Manchester.
- POPLACK, S.; POUSADA, A.; SANKOFF, D. (1982). «Competing influences on gender assignment: variable process, stable outcome». *Lingua*, vol. 57, pàg. 1–28. Amsterdam: Elsevier.
- RICE, C. (2006). «Optimizing gender». *Lingua*, vol. 116, pàg. 1394-1417.
- RULL, X. (2000). «Aspectes socials i lingüístics dels manlleus (i II)». *Llengua i Ús*, vol. 19, pàg. 26–36. Barcelona: Direcció General de Política Lingüística.
- SMEAD, R. N. (2000). «On the Assignment of Gender to Chicano Anglicisms: Processes and Results». *Bilingual Review / La Revista Bilingüe*, vol. 25 (3), pàg. 277–297. New York: Bilingual Press / Editorial Bilingüe.
- SOLÀ, J. (dir.); LLORET, M.-R.; MASCARÓ, J.; PÉREZ SALDANYA, M. (2002/2008). *Gramàtica del català contemporani*, Vol. I. Barcelona: Empúries.